GOGOL

ÜÇ ÖYKÜ

Çevirenler:
Orhan Veli - Erol Güney

DÜNYA KLASİKLERİ

Cumhuriyet

DÜNYA KLASİKLERİ DİZİSİ: 29

ÜÇ ÖYKÜ

Burun

Fayton

Palto

GOGOL

ÜÇ ÖYKÜ

Çeviren:

Orhan Veli - Erol Güney

ÖNSÖZ

Burada çevirisini verdiğimiz Burun, Fayton ve Pal to, Gogol'un "Petersburg Öyküleri"nin en güzelleridir ve Gogol'un dehasının bütün özelliklerini en iyi göste ren örneklerdir.

Gogol, Burun'u 1833'te yazmaya başladı. 1835'te ilk biçimini vererek bitirdikten sonra "Moskovski Nab- lüdatel" dergisine gönderdiyse de derginin yönetmeni, öyküyü bayağı bulduğu için geri verdi. Ama bu öykü-nün sanat güzelliğini, yergi değerini hemen anlayan Puşkin, 183 6'da, yönettiği "Savremennik" dergisinde Bu run'u yayımladı. Ayrıca şöyle bir not koydu: "N. V Go gol uzun süre bu şakanın basılmasını istemedi; ama biz, bu öyküde öyle şaşırtıcı, akla sığmaz, neşeli, özgün şey ler bulduk ki öykünün elyazmasınm bize verdiği zevki okuyucularımızla paylaşmaya razı olması için kendisi ni güçlükle kandırabildik."

1835'te yazılmış olan Fayton'un ana düşüncesi ya şamdan alınmıştır. Gogol'un Viergorski adlı, dalgmlığıyla ünlü bir tanıdığı varmış. Bir gün Petersburg'daki bütün diplomadan şölene çağırmış, ama o gün şöleni unutarak kulübe yemeğe gitmiş; geç vakit evine döndü ğünde şöleni anımsamış. Ertesi gün özür dilemek için bir gün önce resmi üniformalarıyla evine gelmiş olan yüksek konumdaki konuklarını birer birer ziyaret et miş. Herkes bu adamı sevdiği, dalgınlığım bildiği için onu hoş görmüşler. Yalnızca Bavyera Elçisi kendisiyle her türlü ilişkisini kesmiş. Puşkin, Fayton'u okuduktan sonra Pletnev'e yazdığı bir mektupta, "Gogol'a öyküsü için çok teşekkür ettiğimi bildirin." demiştir. Öykü

1836'da^Savremennik" dergisinde basıldı. Bu öyküde Gogol'un içinde yaşadığı topluluğun bütün özellikleri ni, inceliklerini görme yeteneği olduğu gibi ortaya çı kıyor. Bu gibi incelikleri her insan, her dakika çevre-sinde görür, ama bunları ancak bir Gogol ortaya koya bilir."

Palto konu, teknik, yergi bakımından Gogol'un en önemli öyküsüydü. Öykücü burada Eski Rusya'nın bil gisizliğine, adaletsizliğine karşı duyduğu tiksintiyi bü tün gücüyle belirtmektedir. Akakiy Akakiyeviç'in tra gedyası, XIX. yüzyılda Rus insanının, bütün küçük in sanların tragedyasıdır. Belinski haklı olarak Gogol'a "gündelik yaşamın şairi" demiştir. Ama

Gogol, Palto'da yalnızca gündelik yaşamın şairi olarak değil, küçük insanların, küçük yaşamların şairi olarak kendini göste rir.

Gogol'un bir çağdaşı olan P. Y Annenkov, bu öyküdeki ana düşüncenin nasıl doğduğunu anlatır: "Bir gün Gogol'un yanında ava çok meraklı zavallı bir me murun öyküsü anlatıldı. Bu memur, bin bir sıkıntıyla bi riktirdiği 200 rubleyle güzel bir av tüfeği almış. Yeni tü feğiyle ilk ava çıktığı gün bir sandala binmiş. Ama tü fek nasılsa suya düşüvermiş. Memur evine döndüğün de yatağa düşmüş. Büyük bir üzüntü içinde günlerce yat mış. Ancak arkadaşları, aralarında para toplayarak ona yeni bir tüfek aldıkları zaman iyileşip yataktan kalkmış. Bu öyküyü dinleyenlerin hepsi kahkahalarla güldüler. Yalnızca Gogol gülmedi; uzun süre düşünceli kaldı. Pal to'nun ilk düşüncesi, işte o gün doğmuştu. Bu öykü 1834'te anlatılmıştı. Gogol bunun üzerinde çok çalıştı, aradan sekiz yıl geçtikten sonra Palto yayımlandı.

1842'de ilk yayımlandığında soylular öyküyü iyi karşılamadılar. O zaman, büyük bir memur olan Kont Strogov şöyle demişti: "Şu Gogol'un 'Palto'su ne kor kunç bir öykü. Bu köprüdeki hayalet, hepimizin palto-larımızı sırtımızdan çıkarır. Bu öyküyü okurken artık du rumumu siz düşünün." Buna karşılık öykü, yenilik iste yenler arasında büyük bir ilgi ve coşku uyandırdı. Rus yazınının asıl özelliklerini oluşturan o küçük insanlara beslenen sevgi, toplumun ürünü olan o boş, saçma adam lara karşı duyulan acıma, ilk kez bu öyküde görülür.

Palto'nun Dostoyevski, Tolstoy ve Çehov üzerinde büyük etkileri olmuştur.

BURUN

BURUN

I

25 Martta Petersburg'da pek tuhaf bir olay oldu.

Vosneçenski Caddesi'nde oturan berber İvan Yakovleviç (soyadı zamanla unutulmuştu; dükkânının ta belasında bile yazılı değildi; yüzü sabunlanmış bir ada mı gösteren bir resmin yanında yalnızca şu yazı okuna-biliyordu: "Hacamat[1] da yapılır." O sabah, oldukça erken uyandı. Uyanır uyanmaz da sıcak bir ekmek ko kusu duydu. Yatağında hafifçe doğruldu; bir de baktı ki, kahve tiryakisi olan sayın eşi ocaktan taze pişmiş ek mekler çıkarıyor.

- Praskovya Osipovna, dedi, ben bugün kahve iç meyeceğim. Sen bana biraz soğanla biraz sıcak ekmek ver, yeter.

Daha doğrusu, ikisinden de vazgeçemiyordu. Ne kahveden, ne soğan ekmekten; ama bunun olanaksız ol duğunu da biliyordu. Praskovya Osipovna böyle bir şeye razı olur muydu hiç? Karısı kendi kendine, "Ziftin pekini ye, musibet," diye düşündü,; "Pek iyi! Kahve ba na kalır..." Masanın üstüne bir ekmek attı. İvan Yakleviç, kibarlığı gereği, gömleğinin üstüne bir setre[2] geçirdi; sonra da kalktı, masaya kuruldu. Biraz tuzla iki baş soğan hazırladı. Bıçağı aldı, kurumlu bir tavırla ekmeği kesmeye koyuldu. Somunu orta yerinden ikiye böldü, ortasına bir göz attı, içinde beyazımtırak bir şey vardı; şaşırdı birdenbire. Bıçağıyla usulca beyaz şeyi kurcaladı, sonra, biraz, parmağıyla dokundu. Kendi ken disine, "Katı bir şey! Ne olabilir acaba?" diye düşünü yordu. Parmağını soktu, o şeyi çıkardı:

Aaa! Bir burun!

İvan Yakovleviç'in kolları yanma düştü; gözlerini oğuşturdu, parmağıyla bir daha dokundu. Burundu iş te; bal gibi burundu. Üstelik tanıdık bir buruna benzi yordu.

İvan Yakovleviç'in yüzü dehşet içinde kaldı. Ama bu dehşet karısının öfkesi yanında bir şey değildi. Ka dın, avaz avaz bağırıyordu:

Nereden kestin bu burunu, canavar? Ahlaksız! Sarhoş herif! Seni polise, kendim gidip haber verece ğim. Haydut herif! Şimdiye dek üç kişi

oldu, gelip ba na söylediler; tıraş ederken burunlarını koparacak gibi çekiyormuşsun.

Ama İvan Yakovleviç bunları dinleyecek durumda değildi; şimdi o, ölümle dirim arası bir durumdaydı. Anımsamıştı çünkü; bu burun şube müdür yardımcısı Kovalev'in burnuydu; pazar ve çarşamba günleri tıraş ettiği Kovalev'in.

Sus sus Praskovya Osipovna, dedi, ben şimdi onu bir beze sarar bir köşeye saklarım. Hele birkaç gün kal sın orada, sonra götürürüm.

Yok, yok, dünyada istemem. Odamda, kesilmiş bir burun saklanmasına izin vereceğim ha? Hımbıl! Ustura bilemekten başka bir şey öğrenmemiş ki; hiçbir işe aklı ermiyor. Serseri! Kopuk! Senin yüzünden polislik mi olacağım? Hay kabak hay, hay odun hay! Şuna ba kın hele! Al götür, nereye götüreceksen. Bir daha sözü nü bile duymayayım.

İvan Yakovleviç tam anlamıyla serseme dönmüştü. Düşünüyor, düşünüyor, bir türlü içinden çıkamıyordu. Ensesini kaşıyarak:

Bu nasıl oldu acaba, gel de çık işin içinden, dedi. Acaba dün akşam eve sarhoş mu döndüm, ayık mı? Ama ne olursa olsun, akla durgunluk verecek bir olay! Bir kez ekmek... Öyle bir şey ki pişiyor. Halbuki burun... Bambaşka bir şey. Olanaksız! Deli olacağım. İvan Ya kovleviç sustu. Düşünmeye başladı: şimdi polisler ge lip evinde bu burnu bulacaklar, onu suçlu sayacaklardı. Bu düşünceyle kafası büsbütün karıştı. Polislerin kırmı-zı yakalarım, giysilerindeki süslü işlemeleri, bellerindeki kılıçlan daha şimdiden görür gibi oluyordu. Eli aya ğı titremeye başladı. Pantalonuyla çizmelerini aldı, bütün yıpranmış giysilerini giydi. Praskovya Osipovna'nm bitip tükenmek bilmeyen dırıltıları arasında burnu bir beze sardı; sokağa çıktı.

Bezi bir yere bırakmak istiyordu; artık neresi olursa; bir taşın altı mı olur, yoksa bir kapının yanı mı? Ya da bir köşede dalgmlıklaymış gibi düşürür de başka bir sokağa mı dönüverirdi? Ama tersliğe bakın ki, sokağa çıkmasıyla ensesinde bir takım dostlarının bitivermesi bir oldu. Bunlar hemen kendisini sorguya çekmeye başladılar: "Nereye gidiyorsun?" gibi bir takım anlamsız sorular. Öyle ki, İvan Yakovleviç bu durumda hiçbir fırsat bulamadı. Sonunda, elindeki bezi düşürmeyi başardı: ama görüldü.

Uzaktan, bir polis memuru, mızrağıyla işaret ederek sesleniyordu: "Hey! Bir şey düşürdün, al onu!" İvan Yakovleviç ister istemez eğildi, burnu alıp cebine koydu. Sokakta kalabalığın gittikçe arttığını, mağazaların, dükkânların birer ikişer açıldığını gördükçe bu işten bütün bütün umudunu kesmeye başlamıştı.

Sonunda, İsakiyef köprüsüne gitmeye karar verdi. Belki orada bir pundunu bulur, burnu Neva'ya atabilirdi. Ama ben yanlış yaptım. Birçok noktadan saygı" değer bir adam olan İvan Yakovleviç konusunda size daha birkaç söz söylemeliydim.

İvan Yakovleviç, bütün namuslu Rus esnafı gibi, gece gündüz içerdi. Her gün yabancıları tıraş ederdi de kendi sakallarını kesmezdi. Frakı (çünkü İvan Yakovleviç kaftan giymiyordu) alacalı bulacalıydı, daha doğrusu siyahtı da üzerinde tarçın şansı ve kurşuni benekler vardı; yakası pırıl pırıldı. Uç düğmesi kopmuş, yerlerinde yalnızca iplikleri kalmıştı. Tam anlamıyla utanmaz bir adamdı. Şube müdür yardımcısı Kovalev her tıraşta ona "Ellerin de hep kötü kötü kokuyor, İvan Yakovleviç!" der, o da, "Neden kokuyor acaba?" diye yanıtlardı, "Ne bileyim, birader, kokuyor işte." Bunun üzerine İvan Yakovleviç, bir tutam enfiye çeker, Kovalev'in yüzünü sabunlamaya başlardı. Yanaklarını, kulaklarının arkasını, dudağının üstünü, çenesinin altını, kısacası neresi aklına eserse.

Sayın yurttaş, sonunda, İsakief köprüsüne geldi. İlkin sağa sola şöyle bir göz attı. Sonra köprünün parmaklığına yanaştı. Orada, köprünün altından geçen balıklara bakıyormuş gibi yapıp, beze sarılı burnu yavaşça ırmağa bıraktı. Sanki üstünden bin çeki yük kaldırmışlardı; yüreği öyle hafifledi ki; güldü bile. Müşterilerini tıraş etmeye gidecek yerde, kapısında, "Her Türlü Yiyecek ve İçecek" yazılı bir dükkândan içeri girdi; bir bardak punç isteyecekti. O aralık, birdenbire, mahallenin polis komiserinin köprü başında durduğunu gördü. Adamın, geniş favorileri, üç köşeli şapkası, belindeki kılıcıyla, kibar bir durumu vardı. Korkudan, berberin her yanından soğuk bir ter boşandı. Komiser, eliyle ona işaret ederek:

Gel bakalım buraya, ahbap! dedi.

Yol yordam nedir pek iyi bilen İvan Yakovleviç, kasketini ta uzaktan çıkararak komiserin yanma koştu:

Günaydın, efendimiz!

Hayır, hayır; efendimiz falan yok şimdi. Söyle bakayım, biraz önce ne yaptın şurada? Köprünün üstünde?

Vallahi efendim, müşterilerimi tıraş etmeye gidiyordum; yalnızca, biraz durdum da, sular hızlı mı akıyor yoksa yavaş mı, ona baktım.

Yalan söylüyorsun, yalan! Bununla yakayı kurtaramazsın. Söyle doğrusunu.

İvan Y akovleviç:

Yüce kişiliğinizi haftada iki kez; ne ikisi, üç kez, hiç kusursuz tıraş etmeye hazınm, diye yanıt verdi.

Hayır dostum, saçma şeyler bunlar. Üç tane berberim var benim; beni tıraş etmeyi kendileri için onur sayarlar; sen onu bırak da, ne yapıyordun biraz önce şurada, onu söyle.

İvan Yakovleviç sarardı... Ama öykü burada kaim bir bulut tabakasıyla kapanır. Bundan sonra ne olduğu konusunda da hiçbir şey bilinmez.

II

Şube müdür yardımcısı Kovalev, oldukça erken uyandı. Uyanır uyanmaz da dudaklarıyla "Bırr... Bırr..." yapmaya başladı. Nedenini kendisi de bilmezdi ama her uyanışında böyle yapardı. Gerindikten sonra masanın üstünde duran küçük aynayı kendisine vermelerini buyurdu. Dünden beri burnunda oluşan sivilceye bakacaktı. Aynayı eline alınca, şaşkınlıkla, burnunun yerinde bir düzlükten başka bir şey olmadığını gördü. Aklı başından giden Kovalev, su getirtti, bir peşkirle gözlerini ovaladı; gerçekten de burnu yoktu. Eliyle bir daha dokundu; sonra, düş falan olmasın diye kolunu çimdikledi; ama, hayır! Galiba gerçekti. Şube müdür yardımcısı Kovalev yatağından atladı, silkindi: burun gene yerinde yoktu. Hemen giysilerini istedi; doğru, merkeze, polis müdürünü görmeye koştu.

Fakat bu arada Kovalev için birkaç söz söylemek gerek. Birkaç söz söylemeli ki, okur ne biçim bir adamla karşılaştığım anlasın. Diplomalı şube müdür yardımcılariyla bu meslekte Kafkasya'dan yetişmiş olanlar, kesinlikle birbirleriyle karşılaştırılamaz. Bunlar birbirinden tümüyle farklı

iki sınıftır. Mesleğe bilim yoluyla... Yok yok, susayım daha iyi. Çünkü bu Rusya acayip bir ülke. Hangi şube müdür yardımcısından söz edersek edelim, Riga'dan Kamçatka'ya dek, bütün şube müdür yardımcıları kendi üzerlerine alınırlar kesinlikle. Hoş bu bütün meslekler, bütün konumlar için böyledir ya. Kovalev, Kafkasya'dan yetişme bir şube müdür yardımcısıydı. Bu konumu hak edeli daha iki yıl olmuştu; bundan dolayı, bunu hiçbir zaman unutmazdı. Kendisinden söz ederken öyle yalnızca şube müdür yardımcısı demezdi. Yanma bir de "Binbaşı"[3] katarak kendisini biraz daha ağır satmaya çalışırdı. Örneğin, sokakta gömlek satan bir kadına raslar, ona şöyle derdi: "Dinle güzelim, git evime dek; evim Sadovaya'dadır. 'Kovalev binbaşı burada mı oturuyor?' diye sor. Kime sorarsan gösterir." Eli yüzü düzgün bir kadın görünce, ona da alçak sesle bir şey söyledikten sonra, şöyle sürdürürdü konuşmasını: "Şekerim, Kovalev binbaşının evi de, yeter." Onun için, kendisinden söz ederken, bundan sonra hep "Binbaşı" diyeceğiz.

Kovalev binbaşının Nevski caddesinde her gün şöyle bir dolaşmak âdetiydi. Gömleğinin yakası her zaman apak, her zaman kolalıydı. Favorileri, il ya da ilçe kadastro memurlarının, mimarların ve askerî hekimlerin favorilerine benzerdi. Bu adamların hepsi, ayrı ayrı işler görürler; ama hepsinin, ortak bir yanları vardır. Hepsi tombalak al yanaklıdırlar. Hepsi, pek güzel boston oynarlar. Favorileri yanaklarının orta yerinden başlar, ta burunlarına dek gider. Kovalev binbaşı, üzerinde birçok mühür taşırdı. Bunların kimileri armalıydı. Kimilerinde de çarşamba, perşembe, pazartesi gibi günler kazılıydı. Petersburg'a iş için gelmişti. Onuruyla uyarlı bir konum bulmak için. Becerebilirse bir vali yardımcılığı alacak, beceremezse, uygun bir bakanlıkta bir şube müdürlüğü falan uyduracaktı. Kovalev binbaşı evliliğe karşı değildi; ama bir koşulla: evleneceği kadın, hiç değilse iki yüz bin rublelik bir çeyiz getirmeliydi. Şimdi okur, binbaşının o oldukça güzel burnunun yerinde bu anlamsız boşluğu gördüğünde ne duruma geleceğini kendiliğinden kestirebilir.

Aksi gibi görünürde bir tek araba yoktu. İster istemez yaya gidecekti. Paltosuna büründü; yüzünü de, burnu kanıyormuş gibi, mendiliyle kapadı.

Belki de bana öyle geldi, diye düşünüyordu. Durup dururken adamın burnu düşer mi?

Bir daha aynaya bakmak niyetiyle bir şekerci dükkânına doğru yürüdü. Allahtan, şekercide hiç kimse yoktu. Çıraklar ortalığı topluyor, iskemleleri

yerleştiriyorlardı. Kimi de, daha hâlâ gözlerinden uyku akarak, sepetlerin içinde sıcak börekleri götürüyorlar, masaların üzerinde geceden kalmış üzerleri kahve lekeleriyle dolu gazeteleri topluyorlardı.

Çok şükür, kimse yok, dedi; şimdi iyice bir bakayım suratıma.

Sıkılgan bir tavırla aynaya doğru yürüdü, baktı; yere tükürerek:

Allah Allah! diye söylendi; bu ne ürkütücü şey böyle! Burun yerine başka bir şey olsa yüreğim yanmayacak; ama hiçbir şey yok!

Öfkesinden dudaklarını ısırarak şekerciden çıktı. Bugüne dek yapmadığı bir şeye, kimsenin yüzüne bakmamaya, kimseyle konuşmamaya karar verdi.

Ansızın, bir evin kapısında donmuş gibi durdu. Gözlerinin önünde anlatılmaz derecede tuhaf bir olay olmuştu. Kaldırımın yanında bir araba durdu; kapısı açıldı, içinden üniformalı bir efendi atladı; iki büklüm, hızla merdivenlerden yukarı çıktı. Kovalev, bu adamın tastamam kendi burnu olduğunu görünce, korkudan, şaşkınlıktan ne duruma geldi, siz düşünün artık. Bu ürkünç sahne karşısında, çevresinde, bütün dünya fırıl fırıl döndü. Öyle ki, düşmemek için kendisini güç tuttu. Bir bunalım içindeymiş gibi zangır zangır titreyerek, arabasına dönünceye dek bu efendiyi beklemeye karar verdi.

İki dakika sonra, burun yeniden göründü. Efendinin sırtında sırma işlemeli, dik yakalı bir giysi; ayağında güderi bir pantolon; belinde de bir kılıç vardı. Tüylü şapkasından Danıştay üyesi olduğu anlaşılıyordu. Davranışları, her şeyi, ziyarete gittiğini gösteriyordu. Sağma soluna baktıktan sonra, arabacıya, "Yanaş!" diye buyurdu; arabaya bindi ve yola koyuldular.

Zavallı Kovalev deli olacaktı. Böylesi hiç başına gelmemişti. Daha dün gece yerinde duran bir burun, yürümez, etmeznasıl oluyordu da bugün üniformalar içinde çıkıyordu karşısına? Gerçekten, nasıl oluyordu bu? Yeniden arabanın peşinden koşmaya başladı. Bereket versin araba pek uzağa gitmemiş, Gostini Dvor'un önünde durmuştu.

Koştu; bir sıra yaşlı dilenci kadının arasından geçti. Kadınların bezlerle sanlı suratlannda tek gözlerinden başka bir şey görünmüyordu. Bir

zamanlar bununla alay ederdi. Sokak ıssızdı. Kovalev'in kafası öyle karmakarışıktı ki, ne yapacağını, neye karar vereceğini bir türlü bilemiyordu. Gözleri fıldır fıldır, köşe bucak, efendiyi anyordu. Sonunda gördü. Bir dükkânın önünde ayakta duruyordu. Burnun yüzü, yüksek dik yakasının içinde yitmiş gibiydi. Dikkatli dikkatli eşyaları gözden geçiriyordu.

Kovalev:

Şimdi nasıl yanaşmalı? diye düşündü. Durumuna, tavnna, şapkasına, giysisine bakarsan bir Danıştay üyesi. Ne yapsam bilmem ki!..

Hafif tertip öksürerek, Danıştay üyesinin sağında, solunda dolaşmaya başladı. Fakat, burun hiç istifini bozmuyordu.

Sonunda, Kovalev, o da güçbelâ, bütün cesaretini toplayarak:

Efendim!., diyebildi, efendim!.. Burun, dönerek:

Ne istiyorsunuz? diye sordu.

Şaşılacak bir şey, efendim... Öyle sanıyorum ki... Yerini siz bileceksiniz; sizi de ansızın gördüm; nerede?., açık söyleyin ki...

Af buyurun, ama neden söz ettiğinizi anlayamıyorum. Açıklar mısınız?

Kovalev "Nasıl anlatsam?" diye düşündü, sonra kafasını toplamaya çalışarak:

Şu kesin ki, diye başladı, şu kesin ki... Önce kendimi tanıtayım. Bendeniz Kovalev binbaşı. Şu anda burunsuzum. Benim gibi bir adamın burunsuz gezmesinin hoş bir şey olmayacağım kabul edersiniz. Voskresenski köprüsünde portakal satarak geçinen bir kadın için burun önemli olmayabilir. Ama benim için öyle mi ya? Ben ki, gelecekle ilgili büyük düşünceleri olan, ayrıca, birçok önemli ailenin evine girip çıkan, birçok hanımefendiyle tanışıklığı olan, örneğin Bayan Çehtareva ile, o bir Danıştay üyesinin karışıdır, onlarla, ayrıca birçok hanımefendiyle düşüp kalkan bir insanım; siz düşünün artık... Ne yapacağımı bilmiyorum, efendim. (Kovalev binbaşı bu sözü söylerken omuzlarını kaldırmıştı)... Bağışlayın... Bağışlayın ama... Biraz da namus ve onur kuralları düşünülerek davranılacak olursa... Anlıyorsunuz, değil mi?

Burun:

Kesinlikle hiçbir şey anlamıyorum, diye yanıt verdi. Daha açık söyleyin.

Kovalev bütün kurumunu takınarak:

Sözlerinizi nasıl karşılamak gerek, bilmiyorum efendim, dedi. Sorun, sanınm, yeterince açık... Daha mı açık söyleyeyim istiyorsunuz? Hay hay!.. Siz benim burnumsunuz.

Burun, binbaşıyı tepeden tırnağa süzdü; biraz kaşlarını çatarak:

Aldanıyorsunuz, beyefendi, diye yanıt verdi; ben kendimim. Hem, sizinle benim aramda hiçbir sıkı ilişki olamaz. Üniformamızın düğmelerine bakılacak olursa, siz Senato'da ya da Adalet Bakanlığı'nda çalışıyorsunuz, bense Eğitim Dairesi'ndeyim.

Bu sözleri söyledikten sonra da arkasını döndü.

Kovalev, ne yapacağım, ne edeceğini tümüyle şaşırmıştı. O anda, bir kadın kumaşının hoş hışırtısı işitildi; her yanı tenteneler içinde olan yaşlıca bir kadın kendisine doğru yaklaştı. Yanında ince yüzlü bir genç kız vardı. Ak entarisi biçimli vücudunu bütün güzelliğiyle ortaya çıkarıyordu. Başına, tüyü kadar hafif, açık sarı bir şapka giymişti.

Arkalarında uzun favorili, geniş ve yüksek yakalıklı, uzun boylu bir bey belirdi, tütün tabakasını açtı.

Kovalev biraz sokuldu, patiska gömleğinin yakasını biraz gevşetti ve çıkardı; altın bir zincir üzerinde sıralı duran mühürlerini düzeltti. Gülümseyerek, fidan boylu genç bayana, dikkatli dikkatli bakmaya başladı. Biraz eğilerek yürüyen genç kız bir bahar çiçeğine benziyordu. Alnına götürdüğü ufak beyaz elinin parmakları balmumundan gibiydi. Kovalev kızın, şapkanın altındaki yuvarlak beyaz çenesiyle bir bahar goncasına benzeyen yüzünü görünce, gülümsemesi bütün bütün arttı. Ama telaş içinde, bir yeri yanmış gibi, ansızın geriye döndü. Burnunun yerinde hiçbir şey bulunmadığını anımsamıştı. Gözlerinden yaşlar boşandı.

Döndü, o üniformalı adamı aradı; bir hayduttan, bir dolandırıcıdan başka bir şey olmadığını yüzüne karşı, hem de bağıra bağıra söyleyecekti.

Diyecekti ki, bu Danıştay Üyesi kılığmdaki kişi kendi burnundan başka bir şey değildir. Ama burun görünürde yoktu. Kaşla göz arasında yitivermişti. Belki de ziyaretlerini sürdürüyordu.

Bunu düşünen Kovalev yeniden umutsuzluğa düştü. Sütunlu bir kapının önünde bir dakika durdu; burnu yine göremez miyim diye sağa sola baktı. Şapkasında bir tüy, giysisinde de sırma işlemeler olduğunu iyi anımsıyordu; ama paltosuna dikkat etmemişti. Ne arabanın rengini biliyordu, ne de atların! Arkasında uşakları var mıydı, yok muydu? Varsa ne biçim giysiler giymişlerdi; bunların da ayrımında değildi. Atlarını koşturarak, iki yönden de bir sürü araba gelip geçiyordu, hepsine birden bakmak çok güçtü. Hoş, bunun güç bir iş olmadığını, arabayı da gördüğünü de kabul etsek bile, nasıl durduracaktı arabayı? Hava, çok güzeldi. Her yer günlük güneşlikti. Nevski Alanı insanlarla doluydu. Kadınların kalabalığı, Politseisk Köprüsü'nden Aniçkin Köprüsü'ne dek, bütün kaldırımı bir çiçek seli gibi dolduruyordu. Kovalev'in, bu kalabalığın içinde dolaşan bir arkadaşı vardı. Müdürdü. Barem cetvelinde 7. derecedeydi. Kovalev, yabancıların yanında, ona genellikle "Kaymakam bey" diye seslenirdi. İşte bir başka arkadaşı daha geçiyordu önünden: Yarijkin. Senato kaleminde şube müdürü olan bu arkadaşı, arkadaşlarının en iyisiydi. Boston oynadığı zamanlar, boyuna para yitirirdi. İşte bir başka müdür yardımcısı daha. Bu da konumunu Kafkasya'da elde edenlerdendi. Eliyle işaret edip Kovalev'i yanma çağırdı. Kovalev, içinden, "Patla!" dedi; sonra seslendi:

Hey! Arabacı! Beni doğru Emniyet Müdürlüğü'ne götür.

Arabaya kuruldu. "Son hızla!" diye de ekledi. Daha kapıdan girerken sordu:

Emniyet Müdürü burada mı?

Kapıcı:

Hayır, diye yanıtladı, yeni çıktı.

Hay aksi şeytan hay!

Evet, çıkalı da çok olmadı. Bir dakika önce gel

seydiniz, sanırım bulurdunuz.

Kovalev, mendili burnundan ayırmadan, yeniden arabaya döndü, arabacının yanına oturarak umutsuz bir sesle, "Çek!" diye bağırdı.

Arabacı:

Nereye? diye sordu.

Doğru. ,

Nasıl doğru? Köşe başındayız; sağa mı, sola mı? Bu soru Kovalev'in keyfini kaçırdı. Yeniden, düşün

mek zorunda kalıyordu. Onun durumunda bir insan, her şeyden önce, polise gitmeliydi. İşi polislik bir iş olduğundan değil, derdinin uman orada daha çabuk bulunurdu da ondan. Burnun görev yaptığı yere gitse de hakkını orada arasa nasıl olurdu acaba? Her durumda pek önlemli bir davranış olmazdı bu. Çünkü, herifin biraz önce nasıl yanıtlar verdiğini görmüştü. Adamın sağı solu yoktu. Bir kez daha yalan söyleyebilirdi; biraz önce nasıl söylemişti! Kendisini tanımadığım, hiçbir zaman bir arada bulunmadıklannı ileri sürecekti. Bu yalancı, bu dolandıncı adamın, daha ilk konuşmalannda, öyle kalleşçe bir tavır takındığını gördükten sonra, eline fırsat geçer geçmez bu kenti terk edeceğinden kuşku duymamak, cahillik olurdu. Bu nedenle başvuracağı en uygun yer polis olamazdı. Adam bir kaçıverirse, nerede arar da bulurdu? Bulsa bile, iş, kimbilir ne kadar uzayacaktı. Tann göstermesin, bir ay mı sürerdi artık. Sonunda aklına uygun bir düşünce geldi. Belki de Tann da acıyor, biraz yardım ediyordu kendisine. Doğruca gidip bir gazetede bir duyuru bastıracak, adamın bütün özelliklerini iyice betimleyecekti. Böylece, ona raslayanlar herifi yakalayıp getirebilecekler; hiç değilse, nerede oturduğunu haber vereceklerdi. Bu karan verdikten sonra, arabacıya, hemen bir gazete yönetim yerine çekmesini buyurdu; yol bitinceye dek adamcağızın durmadan sırtını yumrukladı. Bir yandan da bağınyordu:

Ulan kerata, çabuk ol, biraz daha çabuk be sersem herif!

Arabacı kafasını sallıyor, aynı zamanda, fino köpeği gibi tüylenmiş olan beygirlerini kırbaçlayarak:

Ancak bu kadar olur beyim, diyordu.

Sonunda araba durdu. Kovalev, indikten sonra, küçük bir kabul odasına girdi. İçeride gazetenin yaşlı bir memuru vardı. Sırtında eski bir frak, gözünde gözlük, ağzında bir kalem, masa başına oturmuş para sayıyordu. Kovalev, bağıra çağıra, "Burada duyuruları kim alır?" diye içeriye daldı. Memuru görünce:

Ha! Merhaba! dedi.

Kıranta memur, gözlerini bir kaldırıp bir indirdikten sonra:

Saygılarımı sunarım, diye yanıt verdi. Yeniden meteliklerini saymaya başlamıştı.

Gazetenize bir duyuru vermek...

Memur:

İzin veriniz, diyerek onun sözünü kesti; biraz bek

lemenizi dileyeceğim. Sağ eliyle bir kâğıda bir rakam yazıyor, sol eliyle de abaküsten iki yuvarlağı öbür yana geçiriyordu.

Giysisi kordonlu, temiz pak, bu durumu uzun süreden beri kibar bir ailede hizmet ettiğinin kanıtı olan bir uşak, elinde bir pusula, masanın önünde duruyor, inceliğini göstermek için fırsat kolluyordu.

Emin olun, efendim, dedi, bu ufacık köpek sekiz grivnik[4] etmez. Ben sekiz kapik bile vermem. Ama, bizim kontes bayılır, günahı boynuna, bu köpeğe bayılır! Baksanıza, söz verdi, kim bulup getirirse yüz ruble ödül verecek. Aramızda kalsın, bu insanların zevkleri de hiç birbirine uymuyor. Anlarım, insan meraklı olur da beş yüz ruble verir, bin ruble bile verir, bir tazı ya da bir fino köpeği alır. Ama güzel bir köpektir; değer.

Ağır başlı memur bütün bunları ciddî bir yüzle dinliyordu. Bir yandan da gazeteye gelen duyuruların harflerini saymakla uğraşıyordu. Yanda, ellerinde pusulalar, yaşlı kadınlardan; işyerlerinin adamlarından, kapıcılarından oluşmuş bir kalabalık bekliyordu.

Pusulalarda duyurular vardı. Birinde tokgözlü bir arabacı kirayla çalışmaya gönderiliyor; bir başkasında 1814'te Paris'ten gelmiş ve az kullanılmış bir arabanın satılığa çıkarıldığından söz ediliyordu. On dokuz

yaşında, çamaşırcılıktan çok iyi anlar, aynı zamanda elinden her iş gelir bir kız, köle olarak kiraya veriliyor. Bir tek yayı kırık, ama dayanıklı bir araba satılıyor; 17 yaşında, boz benekli, genç bir ata alıcı aranıyor, Londra'dan yeni gelmiş taze şalgam ve turp tohumu bulunduğu duyuruluyor; her türlü eklentisiyle [müştemilatıyla] birlikte satışa çıkarılan bir yazlık evin övgüsü yapılıyordu. Evin eklentileri iki ahırdan, bir de ileride, güzel bir çam ve kayın ormanı durumuna getirilebilecek bir arsadan oluşuyordu. Bir başka duyuruda, bir kimse, eski kundura pençeleri satmak istediğini bildiriyor, isteklilerin akşamın sekizinden sabahın üçüne dek başvurmaları gerektiğini söylüyordu. Kalabalığın beklediği oda küçüktü; havası da iyice bozulmuştu; ama Kovalev hiçbir şey duymuyordu; çünkü yüzü bir mendille örtülüydü; burnu da, Tanrı bilir neredeydi: Beklemekten sabri tükenmişti, dayanamadı:

İzin buyurursanız, efendim, isteğimi sunayım, dedi... İşim pek İvedi de...

Şimdi! Şimdi!.. İki ruble, üç köpek!.. Bir dakika!.. Bir ruble, altmış dört köpek!

Kıranta memur, sonunda, kadınların, kapıcıların pusulalarından başım kaldırabildi. Kovalev'e dönerek: "Buyurun!'" dedi.

Sizden ricam... Bir dalavere oldu; nasıl söylesem? Bir dolandırıcılık! Nasıl olduğunu şu ana dek anlayamadım. Sizden ricam, bunu gazetenize yazmanız. O haydudu bana kim bulur getirirse iyi bir ödül vereceğim.

Lütfen adınızı söyler misiniz?

Aman, aman, sakın ha! Adım da ne olacakmış? Hem adımı söyleyemem ki. Bir sürü tanıdığım var; Bayan Çentareva bir Danıştay üyesinin karışıdır; sonra, Bayan Pelagya Grigoriyevna Podtoçina, yüksek rütbeli bir subayın ailesidir. Ya duyuverirlerse? Aman, Tanrı korusun! Siz yalnızca, "Bir şube müdür yardımcısı" diye yazın, ya da, daha iyisi, "bir binbaşı" deyin.

Yani, uşağınız mı kaçtı?

Hangi uşağım? Keşke uşağım olsa! Giden, burun!.. Burun!..

Ya! Amma da şaşırtıcı bir ad? Peki, bu Bay Burun sizi çok mu dolandırdı da gitti?

Burun! Ne olduğunu gene anlamadınız ki! Benim burnum, kendi burnum. Yitti; nerde, bilmiyorum. Şeytanın bana ettiği bir iş bu!

Ama nasıl yitti? Söylediklerinizden pek bir şey anlamıyorum.

Nasıl yittiğini anlatamayacağım. Yalnızca, önemli olan şu ki, burnum, Danıştay üyesi kılığında, şu anda kentte dolaşıyor. Size duyuru vermek isteyişim de bu yüzden. Kim görürse yakalayıp, en kısa zamanda bana getirmesini istiyorum. Bu kadar görünen bir organım eksik olarak nasıl yaşayabilirim? Bir ayak parmağı gibi de değil ki!.. Öyle birşey olsa kabul! Ayakkabının içinde ne olduğunu kimse görmez. Her perşembe kendisini ziyarete gittiğim bir hanımefendi vardır; bir Danıştay üyesinin karışıdır; Bayan Çehtareva. Yine, görüştüğüm bir bayan daha vardır: Bayan Pelagya Grigoriyevna Podtoçina: yüksek rütbeli bir subayın ailesidir; çok güzel bir kızı vardır. Ayrıca birçok kibar aileye daha girer çıkarım; siz söyleyin, ne yaparım ben şimdi? Bu durumumla, ötede beride, nasıl görünürüm?

Memur dudaklarını büzdü: düşünüyordu. Uzun süre sustuktan sonra, sonunda:

Hayır, dedi, böyle bir duyuruyu gazeteye koyamam.

Nasıl hayır?.. Niçin koyamazsınız?

Çünkü böyle bir duyuru bir gazetenin ününü sarsabilir. Öyle her önüne gelen, burnunun yittiğini yazdırmaya kalkacak olursa işin sonu nereye varır? Aslinda gazetelerde bir sürü saçma sapan yazılar çıktığından söz edip duruyorlar.

Neden saçma sapan oluyormuş? Bu işte saçmaya benzer bir şey göremiyorum!

Siz öyle düşünüyorsunuz; ama bakın, geçen hafta bir olay oldu. Bir yüksek kişi geldi; tıpkı bugün sizin geldiğiniz gibi; elinde de, duyurulmak üzere, bir kâğıt. Duyuru ücreti de, iki ruble yetmiş üç köpek tutmuştu. Yazı şöyleydi: siyah tüylü bir fino köpeği yitti. Olur a, köpek bu! Yiter yiter... Ama, en sonunda altından ne çıktı, biliyor musunuz? Meğer iş bir maskaralıktan başka bir şey değilmiş; o fino köpeği dediği de, bilmem hangi kuruluşta vezne memuruymuş.

Ama; benim size verdiğim duyuru bir fino köpeği hakkında değil ki; öz be öz kendi burnum hakkında; yani, dolayısıyla, kendi hakkımda.

Hayır! Böyle bir duyuruyu yaymlayamam.

Peki, ya benim burnum gerçekten yittiyse?

Olabilir, ama o hekimin bileceği iş. Söyledikleri

ne göre uzman insanlar varmış; sanırım, size pek güzel bir burun yapacaklardır. Hem, ben öyle sanıyorum ki, siz şakacı bir kimsesiniz; insanlara takılmaktan pek hoşlanıyorsunuz.

Değil, vallahi değil! Neyin üstüne isterseniz ant içeyim. İzin buyurun, iş bu duruma geldi; o zaman göstereyim size.

Memur biraz enfiye çekti: Zahmet etmeyin, dedi.

Sonra, meraklı bir davranışla ekledi:

Bununla birlikte, zahmet olmazsa, ben çok hoşnut olurum görmekten.

Müdür yardımcısı, yüzündeki mendili çekti. Memur:

Vallahi, dedi, şaşılacak bir şey. Yeri, dümdüz; kaymak gibi, evet, dümdüz; inanılmayacak derecede düz. Ya! Gördünüz mü? Hâlâ direnecek misiniz? Benim duyurumu yayımlamamanın olanaksız olduğunu siz de anladınız, değil mi? Size bundan dolayı özellikle minnet duyacağım. Ayrıca, bu olayın, bana, sizinle tanışmak onurunu bağışlamış olmasından da çok hoşnutum.

Kovalev, bu kez aşağıdan almaya karar vermişti.

Bu niyeti sözlerinden de anlaşılıyor ya... Memur: .

Bu duyuruyu yayımlamak, işin doğrusu^ önemsiz bir şey. Yalnızca, sizin bundan büyük bir yararınız olacağım sanmıyorum. Siz bu işi kalemi güçlü bir insana verseniz de o bunu doğal bir olaymış gibi yazsa: sonra örneğin, Kuzey Ansı dergisinde (burada biraz enfiye daha çekti) bu makaleyi yayımlasa! Hem gençlik yararlanır, (burada da hapşırdı) hem halk ilgiyle okur.

Müdür yardımcısı, umutsuz bir durumda, gözlerini, masanın üzerinde duran bir gazetenin alt yanma eğdi, O kısımda tiyatro haberleri vardı. Yüzü gülmeye haşladı. Gazetede bir kadın sahne sanatçısının adını okumuştu. Güzel bir kadındı. Elini cebine soktu, mavi bir kâğıt para araştırmaya başladı. O parayla gidilince tiyatroya, kalburüstü kimselerin oturduğu koltuklarda oturulurdu. Fakat burnunu anımsar anımsamaz bütün düşlemleri darmadağın oldu.

Kovalev'in bu acıklı durumuna memur da üzülüyor gibiydi. Bu ortaklığın onun derdini biraz olsun hafifleteceğini düşünerek birkaç söz söylemek istedi: "Başınıza böyle bir iş gelmiş olmasına cidden üzüldüm. Biraz enfiye çekmez misiniz? Hem başınızın ağrısını giderir, hem de üzüntünüzü dağıtır; aynı zamanda, basur memesine karşı da iyi bir ilaçtır". Bunları söyleyen memur, Kovalev'e bir tabaka uzatmıştı. Üstelik tabakanın kapağında şapkalı bir kadın resmi vardı.

Memurun bu düşüncesiz davranışı karşısında sabrı tükenen Kovalev, öfkeyle:

Anlamıyorum, dedi, nasıl hâlâ işin alayında olabiliyorsunuz? Görmüyor musunuz ki, enfiye çekebilmek için gerekli olan şey yok bende? Yerin dibine geçsin enfiyeniz! Değil sizin kötü enfiyeniz, enfiyelerin şâhı olsa gözümde yok.

Bunları söyledikten sonra, sinirleri bozulmuş olarak, gazete yönetim yerinden çıktı; polis komiserliğine doğru yolu tuttu.

Kovalev tam komiserin uykuya yatmak üzere olduğu bir sırada vardı karakola. Uzanan komiser, esneyerek, "Şöyle tadmı çıkara çıkara, iki saatçik olsun bir uyku çekeyim," diyordu.

Müdür yardımcısının zamansız geldiği besbelliydi. Polis komiseri sanatlı şeylere olsun, el sanatı ürünlerine olsun, çok meraklıydı. Ama hazinenin yapıtı olan papelleri hepsine yeğlerdi. "Öyle bir şey ki..." derdi,"... daha iyisi can sağlığı. Ne ekmek ister, ne su. Yer tutmaz, cebe girer; yere düşse kırılmaz."

Kovalev'i çok yavan karşıladı. Ufak yollu da dokundurdu. Yemek üstüne incelemeye başlamanın zamansız bir iş olacağım, doğanın bile öyle buyurduğunu, tok karnına biraz dinlenmenin gerekli bir şey olduğunu,

(Kovalev, polis komiserinin, filozofların özdeyişlerine pek yabancı olmadığını görebilmişti) namuslu bir insanın böyle zamanlarda burnunu yitirmeyeceğini, açıktan açığa duyumsattı. Komiserin sözleri bizim kahramana pek dokundu.

Unutmamak gerek ki, Kovalev çok alıngan bir insandı. Kişiliğine yapılan her türlü saygısızlığı hoş görebilirdi, ama toplumsal konuma ya da rütbeye karşı saygısızlık edeni dünyada bağışlamazdı. Örneğin tiyatro yapıtlarında küçük rütbeli subaylar hakkında ileri geri sözler söylenmesini kendi kendine uygun bulabiliyordu da, büyük rütbeli subaylara dil uzatmalarına asla dayanamıyordu. Komiserin onu böyle karşılaması öyle ağırına gitti ki, kendisim tutamadı; kafasını salladı; elini uzatarak, kurumlu bir tavırla:

Bu saldırgan sözlerinizden sonra, ekleyecek hiçbir şeyim kalmıyor, dedi; hemen çıktı.

Bütün ağırlığım bacaklarında duyarak, evine döndü. Gece oluyordu. Evi bütün bu tatsız olaylardan sonra ona son derece pis, son derece iç kapayıcı göründü.

Kapıdan içeri girer girmez uşağı İvanTa karşılaştı. Uşak, eski zaman derisinden yapılmış minderin üstüne sırtüstü uzanmış, boyuna tavana tükürüyor, büyük bir ustalıkla da hep aynı yere nişan alıyordu. Bu terbiyesizce davranış Kovalev'i büsbütün çileden çıkardı. Şapkasıyla uşağın alnına vurarak, "Sen hep böyle aptalca işlerle uğraşadur," dedi.

İvan bir hamlede yerinden sıçradı; telâşla efendisinin paltosunu çıkarmaya koyuldu.

Binbaşı, yorgun, üzüntülü bir durumda odasına girdi; kendisini bir koltuğun üzerine attı; derin derin birkaç soluk aldıktan sonra:

Ey tanrım! dedi; nedir bu talihsizlik? Elim olmayabilirdi, ayağım olmayabilirdi; kulağım olmayabilirdi; ama bunların hepsi, bugünkü durumumdan bin kez daha iyidir. Burunsuz bir adam! Ne demek bu? Ne kuş, ne deve. Burnumu bir savaşta, bir düelloda falan yitirmiş olsam, ya da kendim yitirsem yüreğim yanmayacak. Ama değil! Bir hiç uğruna! Hem de nasıl? Bedava! Bir köpeklik bile çıkarım olmadan. Düşündü ama, hayır,

olamaz! Bir burnun böyle düşmesi olmayacak şey. Ne türlü düşünürsen düşün, olmayacak şey!

Kesinlikle düş görüyorum; ya da bir düşlem bu. Belki de, yanlışlıkla su içiyorum diye tıraş olduktan sonra yüzüme sürdüğüm alkolü içtim. Bu îvan sersemi kaldırmayı unutmuş olacak. Ben de olduğu gibi diktim sanırım.

Binbaşı, sarhoş olmadığına iyice inanmak için bir yerini çimdikledi; ama o denli canı yanmıştı ki, kendisini tutamayıp bir çığlık attı. Çimdiğin acısı, düş görmediğini, sarhoş olmadığım, ona gereğinden daha iyi kanıtlamıştı. Usulca aynaya yaklaştı. Yavaş yavaş gözlerini kaydırmaya başladı. Belki de burnunu yerinde görecekti. Ama birden bire hızla geri döndü, "Aman Tanrım, ne maskara surat!" diye bağırmaktan da kendini alamadı.

Akıl sır erecek şey değildi. Bir düğme olsa yitirilen ya da bir gümüş kaşık ya da bir saat ya da bunlara benzer başka bir şey, ne ise! Ama burun!.. Peki, kim aldı?.. Üstüne üstelik, kendi evinde! Kovalev, teker teker bütün olasılıkları gözden geçirdi. Akla en yakın geleni, bu işin, o yüksek rütbeli subay karısının, Bayan Podtoçina'nm başının altından çıkmış olmasıydı. Kızını Kovalev'e yamamak istiyordu. Kovalev de kızla cilveleşmekten hoşlanıyordu. Fakat işin son aşamaya yaklaştığım görür görmez yan çizmeye başlıyordu. Hanımefendi niyetini biraz daha açığa vurunca da bütün bütün kendisini geri çekiyor, tatlı tarafından tutturarak henüz genç olduğunu söylüyor, görevinde yükselmek, seçkinleşebilmek için daha beş yıl kadar beklemesi gerektiğini, o zaman da ancak kırk iki yaşında olacağını ekliyordu.

O yüksek rütbeli subayın karısı, belki de, bunun acısını çıkarmak için Kovalev'e bir kötülük etmek istemiş, bu kötülüğü yapmak üzere de parayla büyücü kanlar tutmuştu. Çünkü burnun kesilmiş olabileceğini düşünmek olanaksız bir şeydi. Odasına kimse girmemişti. Berber îvan Yakovleviç de kendisini ta çarşamba günü traş etmisti. O gün akşama dek burnu yerindeydi; ertesi perşembe günü de. Pek iyi anımsıyordu, bundan yana en küçük bir kuşkusu yoktu; hem, bir yara kısa zamanda kapanmaz, böyle kaymak gibi dümdüz bir duruma gelmezdi.

Kafasında birtakım tasanlar geliştirdi: Bayan Podtoçina'yı mahkemeye verecek, belki de kendisine gidip çok aşağılayıcı bir davranışta bulunacaktı.

O sırada kapının aralıklarından süzülen bir ışık bütün düşüncelerini yanm bıraktı. Demek ki, İvan dışardaki mumu yakmıştı.

Biraz sonra İvan, elinde şamdan, içeriye girdi. Oda birdenbire aydınlanmıştı. Kovalev'in ilk devinimi, mendilini alıp henüz düne kadar burnu bulunan yeri örtmek oldu. Tek bu alık uşak, efendisini bu kadar şaşırtıcı bir durumda görüp şaşkınlıktan ağzını bir'karış açmasın.

İvan daha odasına dönmemişti, dışarda yabancı bir ses işitildi. Biri, "Müdür yardımcısı Kovalev burada mı oturuyor?" diye soruyordu. Kovalev, kapıyı açmak üzere telaşla yerinden fırladı:

Buyurun, diye bağırdı, Binbaşı Kovalev burada.

İçeriye, favorileri ne fazla açık, ne fazla koyu, yuvarlak yüzlü, alımlı bir polis memuru girdi; o hani, bu öykünün başında, İsakiyev Köprüsü'nde gördüğümüz polis memuru.

Efendim, burnunuzu yitirdiniz mi?

Evet, doğru!

Bulundu da.

Kovalev:

Ne söylüyorsunuz? diye bağırdı. Sevinçten dili tutulmuştu. Dudakları, yüzü, şamdanın titrek ışığında pırıl pırıl, önünde duran polise baktı; sonunda:

Peki, nasıl? diyebildi.

Tuhaf bir raslantıyla! O kaçarken yolda yakalandı. Posta arabasına yerleşmişti bile; niyeti Riga'ya kaçmaktı. Pasaportu epey bir zaman önce, bir memurun adına hazırlanmıştı. En tuhafı da onu bir beyefendi sandım. Bereket versin, gözümde gözlüğüm vardı. Onun bir burun olduğunu hemen anladım. Bendeniz miyopumdur da. Örneğin önümde duruyorsunuz, değil mi, yalnızca yüzünüzü görebilirim. O yüzün üstünde ne var? Burun mu? Sakal mı? Hiçbirini aynmsayamam. Kaynanam da, yani karımın annesi, o da öyledir; hiçbir şey görmez.

Kovalev'in aklı başında değildi.

Nerede şimdi? dedi, nerede? Hemen koşup gideyim.

Telaş buyurmayın! Size gerekli olacağını düşünerek yanımda getirdim. Gariptir, bütün iş Vosnoçenski Sokağı'nda berberlik eden bir haydudun elinin altından çıkıyor, kendisi de şu anda tutukevinde. Sarhoşluğundan ve hırsızlığından epeydir kuşkulanıyordum. Üç gün önce de bir dükkândan bir düzine düğme aşırdı. Ama merak etmeyin, burnunuz sağlamdır; hiçbir yerine bir şey olmadı.

Polis memuru, bu sözleri söyleyerek, elini cebine daldırdı; oradan, bir kâğıt parçasına sarılmış olan burnu çıkardı.

Kovalev:

Evet, o! diye haykırdı, ta kendisi! Sizi bir çay içmeye çağırsam, kabul buyurmaz mısınız?

Bu büyük dostluğunuzdan dolayı size son derece minnettarım. Ama şu anda olmaz. Buradan çıktıktan sonra bir ıslahevine gitmek zorundayım... Şu son günlerde de yaşam nasıl pahalılaştı. Yanımda da kaynanam var, yani karımın annesi; aynı zamanda çocuklarım da var. Büyüdükleri zaman adam olacak gibi görünüyor; akıllı oğlan; gel gelelim okutup büyütmek için param yok.

Memur gittikten sonra, Binbaşı, tanımlanamaz bir ruh durumu içinde, birkaç dakika kıpırdamadı. Neden sonra, o da güç belâ, görmeye, duyumsamaya başladı. Birden bire gelen mutluluk onu işte bu duruma sokmuştu. Sonunda, korka korka, bulup getirdikleri burnunu iki avucuna aldı; bir daha, dikkatle baktı.

Evet, o! Tastamam kendi burnum! diyordu. İşte sol yanında da dün gece ortaya çıkan sivilce...

Kovalev, sevincinden nerdeyse gülecekti.

Ama bu dünyada hiçbir şey sürekli değil; bu nedenle de neşe, ikinci dakikada, birincidekinden farklıdır; üçüncüde bir derece daha zayıflar, sonunda bütün bütün yok olur, eski durumumuza döneriz; suda genişleyen halkaların, sonunda suyun yüzeyiyle bir olup yitmesi gibi.

KovaIev düşünmeye başladı. Sorun henüz tümüyle bitmemişti. Gerçi burnu bulunmuştu, ama şimdi, bir de onu yerine yapıştırmak vardı.

Ya tutmayıverirse?

Bunu düşünür düşünmez, "oenzi'kül gibi oldu.

Anlatılmaz bir korku içinde, masaya atıldı, aynayı aldı. Burnu çarpık yapıştırmamalıydı. Elleri tir tir titriyordu. Özene bezene burnu eski yerine yerleştirdi. Felaket! Tutmuyordu!.. Ağzına götürdü, Hohlayıp soluğuyla ısıttı, ondan sonra, iki yanağının arasındaki düzlük yere yeniden yerleştirdi. Boşuna! Hiçbir şey işe yaramıyordu. "Ee! Tutsana be baş belası!" dedi. Burun tahtadan gibiydi; masanın üstüne düştü, mantar sesine benzer tok bir ses çıkardı. Kovalev'in yüzü sinirli sinirli kırıştı. Canı sıkılarak, "Hiç mi tutmayacak acaba!" dedi. Burnunu birkaç kez yerine götürdü, ama bütün çabalan boşa çıktı.

Kovalev, İvan'ı çağırdı, aynı yapının en güzel dairesi olan birinci katta oturan doktora gitmesini söyledi. Doktor, zarif, yakışıklı bir adamdı. Pomatlı favorileri, genç ve dinç bir kansı vardı. Her sabah elma yer, ağzını da görülmemiş derecede temiz tutardı. Sabahlan üç çeyrek saat suyla çalkalar, beş çeşit fırçayla dişlerini ovardı. •. _

Doktor hemen biraz sonra göründü. Bu yıkımın başmane zaman geldiğini sorduktan sonra, Kovalev'in çenesinden tuttu; başparmağıyla, burnu yerine bastı. Öyle ki, Kovalev'in başı hızla geri gitti, kafasının arkası duvara çarptı. Doktor, "Zarar yok!!" dedikten sonra kafasını duvardan ayırdı, önce biraz sağa çevirmesini rica etti; sonra, burun yerine dokunarak; "Hımm!" dedi. Başını bir de sola çevirmesini söyledi, bir daha dokundu, yine; "Hımm"! dedi, sonra bir fiske vurdu. Kovalev kafasını, dişlerine bakılacak bir beygir gibi, geri çekti. Doktor o incelemeyi de bitirdikten sonra başını sallayarak, dedi ki:

Hayır! olanaksız! Bu durumda kalmanız en iyisi, çünkü daha kötü olabilir, kuşkusuz, bu burun yerine takılabilir; isterseniz şimdi, hemen takayım. Ama inanın, daha kötü olacak.

İyi! Ama böyle burunsuz ne yaparım? Bundan daha kötüsü olamaz ki! Siz bunun ne demek olduğunu bilmiyorsunuz. Bu maskara gibi suratla kimin karşısına çıkabilirim? Bir sürü tanınmış dostum var; bugün bile, iki

eve, akşam ziyaretine gitmem gerekiyor. Birçok insan tanır beni. Örneğin, Danıştay üyesi Çehtarev'in karısı, sonra Bayan Podtoçina, yüksek rütbeli bir subayın ailesi; gerçi bu olaydan sonra kendisiyle daha çok polis aracılığıyla görüşeceğim, ama...

Kovalev sanki yalvanyordu:

Tanrı aşkına! Nasıl olursa olsun, pek yakışmasa bile zararı yok, yeter ki, tutsun. Ara sıra, düşecek gibi olduğu zamanlar, elimle hafifçe bastırmaya da razıyım. Dans falan da etmem zâten. Bunun için düşmesinden korkum yok. Vizite ücretine gelince elimden geldiği kadar sizi hoşnut etmeye çalışırım.

Yoo! Kesinlikle! Ben para canlısı bir adam değilim. Bu benim yöntemime, sanatıma aykırıdır. -Doktor ne hızlı konuşuyordu, ne yavaş; ama sözleri öyle bir inandırıcıydı ki! vizite ücreti olarak ufak bir şey alırım; o da müşterilerimi kırmamak için. Burnunuzu da yapıştırabilirim; ama, vallahi, inanmıyorsanız ant içeyim, daha çirkin olacak. Olduğu gibi bırakın, daha iyi. Bol bol soğuk suyla yıkayın. Burunsuz olarak da, burunluymuş gibi rahat edeceksiniz. Yalnızca, size başka bir şey salık verebilirim. Burnunuzu biraz ispirtoyla birlikte bir kaba koyun; ya da daha iyisi, bir kavanoza iki çorba kaşığı votkayla biraz sıcak sirke... Çok para kazanacaksınız. Çok para istemezseniz, burnunuzu ben bile satm alabilirim.

Kovalev, umutsuz bir durumda:

Hayır! Hayır! Bu türlü para kazanmak istemiyorum. Satmayacağım. Yitip gitsin daha iyi.

Bağışlayın, dedi doktor; size yararlı olmak isterdim. .. Ama ne yapalım? Gördünüz, elimden geleni yaptım. Doktor, işte böyle söyleyerek, soylu bir tavırla dışarı çıktı. Kovalev onun yüzüne bile bakmadı. Bitkin ve perişan bir durumdaydı, doktorun siyah frakının kollarından sarkan, gömleğinin kar gibi beyaz, tertemiz kollarından başka bir şeyin ayrımına varamamıştı.

Ertesi gün Bayan Podtoçina'ya bir mektup yazmaya karar verdi; dava sorunu için değil de, önerisine gönül hoşluğuyla razı olacak mı, olmayacak mı, bunu anlamak için. îşte mektup:

"Sayın Bayan Aleksandra Grigorievna,

Şu şaşırtıcı davranışınıza bir anlam veremiyorum doğrusu. Böyle davranmakla elinize bir şey geçeceğini ve beni kızınızla evlenmek zorunda bırakacağınızı sanıyorsanız aldanıyorsunuz. Baş dalavereci rolünü oynadığınız burun oyununun şu anda bizce tümüyle aydınlanmış bulunduğundan emin olabilirsiniz. Hiç beklenmedik bir zamanda yerinden ayrılışı, kaçışı, kılık değiştirip bir memur kimliğine bürünmesi ve sonunda, gene kendi görünüşüyle ortaya çıkması, sizin ya da paranızla tutulmuş bazı kimselerin, cidden çok namusluca yaptıkları sihirbazlıklardan başka bir şey değildir. Söz konusu burun, bugün akşama dek yerine yerleştirilmezse, yasal yollara başvurmak zorunda kalacağımı önceden haber vermeyi kendime bir görev saydım.

Yeri gelmişken, saygılarımı sunmakla onur duyarım.

Hizmetkârınız,

Platon Kovalev"

"Sayın Bay Platon Kovalev,

Mektubunuz beni pek şaşırttı. Doğrusu ya bu denli haksız saldırılarınıza hedef olacağımı hiç sanmıyordum. Size önceden bildireyim ki, sözünü ettiğiniz kimseyi, ne kendi kılığıyla, ne de kılık değiştirmiş olarak, hiçbir nedenle evime kabul etmiş değilim. Evime yalnızca Filip İvanoviç Potançikov geldi. Doğru; ama bundan ne çıkar? O kızımla evlenmek istedi; davranışları kibar, ahlakı temiz, çok bilgili bir adamdır, ama gene de ben kendisine bu konuda hiçbir umut vermedim. Bir de burnunuzdansözediyorsunuz. Bununlaburnunuzakarşı gülmek niyetinde olduğumu söylüyorsanız, yani size usulen bir ret yanıtı vereceğimi ileri sürmek istiyorsanız, bu sözünüze ayrıca şaşarım. Çünkü ben tümüyle tersini düşünüyorum. Böyle olduğunu siz de bilirsiniz. Kızımla yasal yolla evlenmek istiyorsanız sizi hemen sevindirmeye hazırım. Bu her zaman için, benim de en büyük isteğimdir. Her zaman emrinize hazır olduğumu bildirmekle onur duyarım.

Aleksandra Podtoçina"

Kovalev, mektubu okuduktan sonra:

Hayır! Bu işte onun hiçbir suçu yok, dedi. Bu

mektubu yazan insan öyle bir suç işlemiş olamaz. Binbaşı bu türlü işlerin ustasıydı; Kafkasya'dayken onu birçok kez araştırma yapmaya göndermişlerdi.

Peki bu durumda, diyordu, böyle bir şey nasıl oluyor, niçin oluyor? Hey Tanrım!

Kollan yanma düştü.

Bu arada, bütün kent, şaşırtıcı olayın dedikodusuyla çalkalanıyordu. Öyküyü, en ufak ayrıntısına vanncaya dek, mal bulmuş mağribi gibi, şişire şişire anlatıyorlardı. Aslında, o zamanın kafalan bu türlü olağanüstü şeylere inanırlardı. Bir süre önce de halkı bir manyetizma merakıdır sarmıştı. Konuşennaya Sokağı'nda dans eden sandalyelerin öyküsü üzerinden henüz çok zaman geçmemişti.

Bundan dolayı müdür yardımcısı Kovalev'in burnunun saat üç sularında, Nevski Caddesi 'nde dolaştığı konusunda anlatılan öykülere şaşmamalıdır. Meraklılar, akın akın, burnu görmeye gidiyorlardı. Biri, burnun Yunker mağazasında olduğuna antlar içti; onun üzerine halk mağazaya öyle bir saldırdı, mağazanın önü öyle bir kalabalıkla doldu ki, polis, güvenliği sağlamak için, işe, karışmak zorunda kaldı. Geceleri, tiyatroların dağılma zamanlarında, çeşitli şekerlemeler, çörekler satan ve işini çok iyi bilen kibar kılıklı, favorili bir esnaf, mağazanın karşısına sağlam tahtadan, kat kat, sıralar yaptı. Meraklılar seksener köpek vererek bunun üzerine çıkıp burnu oradan seyredeceklerdi. Emekli bir albay sabahleyin erkenden evinden çıktı, burnu görmek üzere buraya geldi. îtile kakıla kalabalığın içine sokuldu; ama, mağazanın penceresinde, burun yerine yünden yapılmış sıradan bir gömlekle taş basması bir resimden başka hiçbir şey göremeyince pek öfkelendi. Resimde çorabını çeken bir genç kız vardı. Bir de, sırtında önü açık bir yelek, ufacık sakallı gençten bir bey, bir ağacın tepesinden kıza bakıyordu. Resim oraya asılalı on yıldan çok olmuştu. Albay, "Bu halkı da bu kadar zırva, bu kadar budalaca martavallarla nasıl böyle coşturuyorlar?" diye söylene söylene geri döndü. Derken bir gürültü koptu. Kovalev binbaşının burnu görünmüştü. Ama Nevski Caddesi'nde değil de Tavride Bahçesi'nde. Zaten çoktan beri orada olduğunu söylüyorlardı. Husrev Mirza bile, burada oturduğu zaman bu

şaşırtıcı doğa oyunu karşısmda şaşkınlıktan şaşkınlığa düşüyordu. Tıp Akademisi öğrencilerinden birkaçı, oraya inceleme yapmaya gitmişlerdi. Yüksek tabakadan bir hanımefendi, bahçenin yöneticisine özel bir mektup yazmış, kendisinden, çocuklarına bu az görülür olayı göstermesini, ahlaksal açıklamalar yapmasını rica etmişti.

Bu olaylar kibar takımını epey oyaladı. Öykü dağarcıklarını tümüyle boşaltmış ve toplantıları hiç kaçırmayan kibar beyler, bayanlarını hep bu konudan söz ederek güldürürlerdi. Öte yandan da, düşünen, aklı başında insanlardan, küçük bir kalabalık pek hoşnut görünmüyordu. Bir efendi, öfkeli öfkeli, bu uygarlık yüzyılında, bu türlü saçmaların, bu anlamsız uydurmaların yayılmasına, hükümetin bu konudaki ilgisizliğine şaşıyordu. Bu efendi, besbelli, hükümetin bütün işlere el koymasını isteyen kalabalıktan olmalıydı. Hani karıyla koca arasındaki günlük kavgalara dek. Ondan soma... Ama öykü burada, yeniden, kaim bir bulut tabakasıyla kapanır. Bundan soma ne olduğu konusunda da hiçbir şey bilinmez.

III

Şu dünyada ne olmadık şeyler olur! Olaylar da, çoğu zaman, inanılacak gibi değildir. O, Danıştay Üyesi kılığında gezen, kentte bunca gürültüye yol açan burun, sonunda, nasıl oldu bilinmez, eski yerine döndü. Yani Binbaşı Kovalev'in iki yanağının tam orta yerine. Bu, 7 Nisan'da oldu. Kovalev, sabahleyin uyanıp da aynaya şöylesine bir bakınca burnunu yerinde gördü. Elini götürdü; işte, tastamam kendi burnuydu. "Yaşasın!" diye bağırdı; nerdeyse, odanın içinde, sevinçten yalınayak, oynayıp zıplamaya başlayacaktı; ama İvan'ın gelmesi buna engel oldu. İvan'dan, yüzünü yıkamak için, su istedi. Yıkandıktan sonra gene aynaya baktı. Burun yerindeydi. Bir peşkirle kurulandı, yeniden aynaya baktı. Burun gene yerindeydi.

Bak bakalım İvan, dedi, burnumun üstünde sivilcemsi bir şey var sanırım.

Bir yandan da şöyle düşünüyordu: "Ya şimdi İvan 53

bana, 'Hayır, efendim, yalnızca sivilce değil, burnunuz da yok!' deyiverirse?"

Ama İvan:

Hayır, sivilce falan hiçbir şey yok. Burnunuz sapasağlam; diye yanıt verdi.

Binbaşı, "Güzeel!" dedi; ondan sonra parmağını şaklattı.

O sırada, kapıdan süt dökmüş kedi gibi, korka korka, berber İvan Yakovleviç göründü.

Kovalev, ta uzaktan:

Çabuk söyle, diye bağırdı, ellerin temiz mi? . Temiz.

Atıyorsun!

Vallahi temiz, efendim!

Peki! Haydi bakalım.

Kovalev oturdu. İvan Yakovleviç onun boynuna bir

peşkir iliştirdi; bir anda bütün sakalıyla yüzünün bir kısmım tüccar düğünlerinde sunulan kremaya benzer sabun köpüğü içinde bıraktı. Yakovleviç, burnu görünce kendi kendine, "Gördün mü?" dedi; sonra eğildi, sağdan soldan, bir güzel inceledi: "Bakhele!"dedi, "hiç belli değil!" Uzun uzadıya burnu seyretti. Sonunda, dikkatle, kolayca düşünebileceğiniz bir özenle ve iki parmağıyla, ucundan tutacak oldu. İvan Yakovleviç'in yöntemi böyleydi.

Kovalev:

Yavaş ol! Yavaş! Dikkat et! diye bağırdı.

İvan Yakovleviç'in eli yanma düştü. Başı döndü; öyle şaşırdı ki, bu derecesi hiç başına gelmemişti. Sonunda, usturayı özenle sakalın üzerinde yürütmeye başladı. Ama elini dayayacak bir burun olmadı mı, bu iş ne kadar güç oluyordu? Neyse; başparmağını kâh yüzüne, kâh alt çenesine bastırarak, zar zor, işini bitirdi.

Her şey hazır olduktan soma, Kovalev, çarçabuk giyindi, bir faytona atladı, doğru şekerlemeciye gitti. İçeriye girerken daha kapıdan bağırdı:

Garson! Bana bir fincan çikolata!

Aynı zamanda da aynaya bakmayı unutmadı. Burnu yerindeydi. Döndü, göz ucuyla ve alaycı bir tavırla, biraz ötede oturan iki subayı süzdü. Birinin burnu yelek düğmesi kadar ya vardı, ya yoktu.

Oradan çıkınca Bakanlık özel kalemi müdürlüğüne uğradı. Bir işi kovalıyordu. Vali yardımcılığına istekli olmuştu; vermezlerse, müdür yardımcılığına razıydı. Kabul salonuna girdiğinde, bir daha aynaya baktı; burnu hep yerindeydi.

Ondan soma gene bir müdür yardımcısı, yani gene binbaşı olan bir arkadaşını görmeye gitti. Bu adam çok alaycı bir arkadaştı. Onun şaka yollu sözlerine karşılık, Kovalev, hep, "Sen yok musun sen? Ne kâfir, şeysin!" derdi. Yolda yürürken düşünüyordu: "Şimdi binbaşı beni görür görmez kahkahayı basmazsa, her şey yerli yerinde demektir." Ama arkadaşı onu hiçbir şey yokmuş gibi karşıladı. Kovalev, "Çokiyi! Pek güzel! İşleryolunda!" diye düşündü. Yolda, kızıyla birlikte, o yüksek rütbeli subayın karısına, Bayan Podtoçina'ya rasladı. Önlerinde saygıyla eğildi. Onlar da ona neşeli sözlerle karşılık verdiler; demek ki, hiçbir eksiği yoktu. Epey konuştu. Sonra cebinden bir tabaka çıkardı bu işi inadına yapıyordu-, burnunun iki deliğine de enfiye çekti. Kendi kendine şöyle diyordu: "Ah, kadın milleti! Namussuz millet! Haydi bakalım; almayacağım işte kızını. Öyle bedava yere par amour olmaz."

Bu olaylardan sonra binbaşı Kovalev, Nevski Caddesi'nde, tiyatrolarda, her yerde sanki hiçbir şey olmamış gibi, dolaşıp duruyordu. Burnu da bir şey olmamış gibi hep yüzünde duruyor, bir zamanlar ayrılmış olduğunu belli etmiyordu. O günden sonra Kovalev'i hep neşeli gördüler. Yüzünde bir gülümseme, durmadan, bütün güzel kadınların peşinde dolaşıyordu. Bir kez, Gostine'deki dükkânlardan birinde nişan kordelesi alırken bile görüldü. Niçin alıyordu, anlayamadık. Çünkü kendisine nişan falan verilmiş değildi.

Geniş imparatorluğumuzun kuzey başkentinde işte böyle bir öykü geçti. Ancak şimdi bu öyküyü yeniden düşününce, içinde olmayacak şeyler bulunduğunu görüyorum. Burnun yerinden ayrılması, böyle birçok yerde Danıştay Üyesi kılığında dolaşması, ne denli anlaşılmaz bir olay olursa olsun, o konu ayrı; ama Kovalev gazeteye bir burun için duyuru verilemeyeceğini nasıl anlamadı? Duyuru ücretlerinin yüksekliğinden söz

etmek istemiyorum; o denli elisıkı bir insan değilim çünkü. Ama, bu işin yakışıksız, çirkin bir iş olduğunu nasıl anlayamadı.

İyi ama, nasıl oluyor da burun pişmiş bir ekmeğin içinden çıkıyor, soma nasıl oluyor da İvan Yakovleviç?.... Hayır, aklım ermez bu işe. Gerçekten, aklım ermez. Ama en çok şaştığım, en çok akıl erdiremediğim başka bir nokta da, yazarlann bu türlü konuları alıp işlemeye kalkmaları. Inanm bana, bu açıklanamaz. Akıl erdiremiyorum. Önce, ülkenin bundan hiçbir yaran yok; sonra... Yaran gene yok. Ne olduğunu bir türlü anlayamıyorum...

Ama ne derseniz deyin, bazı noktalar... Öyle ya, hangi işin bir şaşırtıcı yönü yok! Gene de insan, biraz düşününce bu öyküde bir şeyler bulmuyor mu? Ne derlerse desinler, yeryüzünde bu türlü olaylar oluyor; binde bir, ama oluyor!..

---

[1] Özel bir şişeyle bedenin belirli bir yerinde kanı topladıktan sonra, deriyi çizerek kan alma.

[2] Eskiden giyilen düz yakalı, önü ilikli bir tür ceket.

[3] Aslında mayor: Askerî rütbelerden binbaşı.Bizim bugünkü bareme benzeyen o zamanki Rus memurlar çizelgesinde 8. derece.

[4] Grivnik: 10 kapik değerinde bir para.

FAYTON

FAYTON

B*** kasabası *** süvari alayının gelmesi üzerine çok şenlendi. O zamana dek, insan, orada sıkıntıdan patlayacak gibi olurdu. Raslantıyla şöyle bir geçip de basık evler arasındaki sokağa ters ters bakan kerpiç evlere bir göz atacak olsaydınız, üstünüze tanımlanamaz bir üzünç çöker, içiniz büyük gaflardan ya da kumardaki ağır ütülmelerden sonra duyulan, o bilinmez iç karartıcı duyguyla dolardı; kısaca insan, kendisini iyi duyumsamazdı. Yağmur, evlerin sıvalarını bozmuş, ak duvarları alacalı bulacak bir duruma getirmişti. Damların çoğu, bütün güney kentlerimizde olduğu gibi, sazla örtülüydü. Belediye Başkanı[1] görünümün güzelliği için, epey zaman önce bahçelerdeki ağaçlan kestirmişti. Sokaklarda bir tek canlıya raslanmazdı; yalnızca, zaman zaman bir tek horoz, üstündeki bir kanş tozla yumuşak bir yastığa dönmüş olan yolun bir yakasından öbür yakasına geçerdi; bir parça yağmur yağsa toz hemen çamurlaşırdı; Belediye Başkanı'nm Fransızlar adını verdiği iri baş hayvanlar gelip hazla bu çamura uzanırlar, burunlarını havaya kaldırarak öyle böğürürlerdi ki, yoldan geçen gezginlerin atlarını kamçılamaktan başka umarları kalmazdı. Zaten B*** kasabasının sokaklarında bir gezgine raslamak da oldukça güçtür. Kimi zaman, ama o da çok seyrek, sırtında Nankin kumaşından yapılmış san bir redingot, küçük bir arabada, un çuvallannm üzerine kurulmuş, on bir köylüsü olan bir taşra soylusunun, peşinden bir tay koşan doru bir kısrağı kırbaçlayarak geçtiği görülür. İnsan pazar yerinde bile gönlünü eğlendiremez. Terzinin evi, pazar yerine yüzünü değil, köşesini vermiş, aptal aptal bakmaktadır. Karşısında iki pencereli, önü taştan bir yapı on beş yıldır bitirilmemiş olarak durur. Sonra, Belediye Başkam'nm o zamanın beğenisine göre yaptırdığı kül rengi bir han gelir; o uzak gençlik yıllannda (Belediye Başkanı, henüz öğle uykusuna yatmayı ve akşamlan uyumadan önce bir bardak frenküzümü şerbeti içmeyi alışkanlık edinmediği zamanlarda) öteki yapılara örnek olsun diye bu hanı yaptırmıştı; geri kalan yapılar saptan samandandı. Alanın orta yerini birkaç esnafın dükkânlan kaplar; şöyle bir bakışta göze çarpanlar bir tepsi gevrek, kırmızı baş örtülü bir köylü kadını, bir çuval sabun, bir iki kilo acı badem, biraz tüfek saçması, pamuklu kumaşlar, bir de her zaman kapının kıyısında halka oyunuyla[2] vakit geçiren iki memurdur.

*** süvari alayı gelince her şey değişti. Sokaklar daha ışıklı oldu, daha canlandı. Basık evler, ara sıra sokaklardan fidan boylu, başı tüylü bir subayın geçtiğini görebiliyordu; bu subaylar, çoğu zaman gidip öteki arkadaşlarını bulurlar; onlarla oturup meslekte yükselmekten, başka yerlere atanmaktan söz ederler; tütün türlerinden konuşurlar ya da, generalden saklı, droşkisine[3] iskambil kâğıdı çekerlerdi; bu droşkiye alayın droşkisi demek daha doğru olur. O kadar çok elden ele geçmiştir ki! Bakarsınız bugün bir binbaşının elindedir; yarın bir teğmenin ahırına çekilir; sekiz gün sonra bakarsınız o binbaşının emir eri aynı arabayı yağlıyor.

Çitlerin üzeri asker şapkalanyla donatılmış gibiydi; her zaman birkaç kapının içinde kurşuni kaputlar asılı dururdu; sokak aralarında, bir ayakkabı fırçasının kılları kadar gür bıyıklı askerlere raslanırdı. Bu bıyıklar, her yerde görünürdü. Elinde sepetlerle kadınlar pazara geldi mi, omuz başlarında hemen bir bıyık biterdi.

O zamana dek, kasabanın hepi topu iki kişiden oluşan sosyetesini subaylar epey canlandırdılar. Bu iki kişiden biri, bir zangoç karısıyla aynı evde yaşayan yargıç, öteki de Belediye Başkanı'ydı. Başkan, eni konu akıllı bir adamdı; bir tek eksiği vardı: sabahtan akşama, akşamdan da sabaha dek uyuması. Tugay komutam, karargâhını B***'ye taşıyınca, bu sosyete hem kalabalıklaştı, hem çekicileşti. Ekinlerini, tavşanlarını, hanımefendinin ısmarladıklarını düşünen, o zamana değin kimsenin görmediği taşra soyluları, unutmaya başladıkları iskambil oyunlarını subaylarla oynayıp anımsamak için kasabaya önem vermeye başladılar.

Güzel bir gündü, ne için olduğunu ne yazık ki anımsamıyorum, general büyük bir akşam yemeği verdi; şölen için müthiş hazırlıklar yapıldı. Mutfakta işleyen bıçakların şakırtısı, ta uzak mahallelerden duyuluyordu. Pazarda ne varsa, hepsi toplandı. O kadar ki, yargıçla zangoç karısı biraz pelte, biraz çavdar çöreğiyle yetinmek zorunda kaldılar. Generalin küçük avlusu her türlü arabayla tıklım tıklımdı. Çağrılıların hepsi erkekti: alayın subayları ve çevreden gelen kimi çiftlik sahipleri.

Bu sonuncular içinde en çok göze çarpan Pitagor Pitagoraviç Çertokutski'ydi; B * * * ilçesinin en parlak soylularından olan bu kişi, seçimlerde en çok gürültü yaratanlardandı; generale de gösterişli bir arabayla geldi. Bir zamanlar süvari alayının gözde, parlak subaylarından biriydi; alayının karargâh kurduğu yerlerde baloları, toplantıları kaçırmazdı.

Bu konuda, Simbirsk eyaletlerinin bütün tombul genç kızlarından bilgi edinilebilir. Şu "karışık" dediğimiz olaylardan birinin sonucunda mesleğinden istifa etmek zorunda kalmamış olsaydı, ünü kuşkusuz öteki eyaletlere de yayılacaktı: birine tokat mı atmıştı, yoksa birinden tokat mı yemişti, pek iyi anımsayamıyorum; yalnızca bildiğim bir şey varsa, alayından çekilmesini rica ettiler. Buna karşın kendisince değerini pek yitirmedi. Asker biçimi dikilmiş beli yüksek bir giysi giyiyor, bıyık bırakıyor, mahmuz takıyordu; soylular kendisinin bir zamanlar piyade olduğunu sanmasınlar diye! Piyadelerden hiç hoşlanmaz, onlara birtakım alaylı adlar takardı. Panayırlardan eksik olmazdı; bu panayırlara bütün Rusya, yani nineler, çocuklar, kızlar, şişman çiftlik sahipleri, insanın düşünde bile göremeyeceği türlü türlü arabalarla gelir, eğlenirlerdi. Bir yerde bir süvari alayının karargâh kurduğunu haber almaz mı, hemen oraya giderdi. Subayların gözlerinin önünde arabadan aşağıya ustaca sıçrar, hepsiyle çabucak ahbap oluverirdi. Son seçimler sırasında, soylulara güzel bir şölen vermiş; kendisini başkan seçerlerse hepsinin işlerini pek iyi yoluna koyacağını bildirmişti. Kısacası, taşra deyişiyle, bir soylu yaşamı sürüyordu. Adamakıllı güzel bir kızla evlenmişti; kızın iki yüz can, birkaç bin ruble de çeyizi vardı. Altı güzel beygir, yaldızlı kilitler, evcilleştirilmiş bir maymun. Fransız bir vekilharç yüzünden sermaye hemen kediye yüklendi; iki yüz köylüye gelince: bunlara kendi iki yüzünü de ekledi, hepsini birtakım ticaret işleri yapmak üzere karşılık olarak gösterdi. Tek sözcükle, şanlı şerefli, pek güzel bir çiftlik sahibiydi.

Generalin şöleninde başka taşra soyluları da vardı; ama, onlardan söz etmesek de olur. Öteki çağrılılar, hep alayın subaylarıydı, bunlar arasında bir albayla oldukça şişman bir binbaşı vardı. İri yan, şişman bir adam olan general, subayların da dediği gibi iyi bir üsttü; kaim, etkili bir sesle konuşurdu. Yemek olağanüstüydü: en nefis balıklar, av etleri, bıldırcınlar, keklikler, kuşkonmazlar, mantarlar; hepsi gösteriyordu ki, dün akşamdan beri ahçıbaşmm gözüne bir damla uyku girmemişti; ayrıca, dört er ellerinde satırlar, salçalı ve pelteli yemeklerin hazırlanmasında bütün gece ona yardım etmişlerdi. Şişeler de türlü türlüydü: uzun boyunlu Bordeaux şişeleri, şişman karınlı Madera şişeleri ve olağanüstü bir yaz günü, ardına dek açık pencereler, masanın üzerinde buzla dolu tabaklar, oradan buradan dışarı fırlamış frak önlükleri, generalin sesinin egemen olduğu karşıdan karşıya konuşmalar, şampanya şişeleri, kısacası her şey birbirine uygundu.

Yemekten sonra midelerinde hoş bir ağırlık duyarak sofradan kalktılar; hemen pipolarını, çubuklarını yaktılar, ellerine kahve fincanlarını alarak taraçaya geçtiler.

General, güler yüzlü, ince tavırlı genç yaverine:

İşte şimdi tam zamanı, dostum! dedi. Sana zahmet, şu doru kısrağı buraya getiriversene. Siz de düşüncenizi söyleyin beyler -general burada piposundan bir soluk çekti.Daha yeterince bakılamadı. Ne yaparsınız, bu musibet yerde doğru dürüst bir ahır yok ki! Ama ne hayvan... puf, puf... iyi bir hayvandır.

Çertokutski sordu:

Çoktan beri mi bu hayvan... puf, puf... zât-ı devletlerinizde bulunuyor?

Puf, puf, puf... puf, hayır, pek çok olmadı. İki yıl önce haradan almıştım.

Zât-ı devletleri hayvanı burada mı eğittiler, yoksa eğitilmiş mi aldılar?

Puf, puf, pu, pu, pu... u... uf; burada, burada.

Bu sözlerinden sonra, general bir duman bulutu içinde gözden yitti.

Tavladan dışarıya bir er fırladı; bir nal sesi işitildi; beyaz gömlekli, kapkara bıyıklı başka bir er göründü; ürkek bir atı, yularından tutmuş, çekerek getiriyordu. Hayvan, sert bir hareket yaptı, başını birden kaldırınca yere çömelmiş olan eri bıyıklanyla birlikte havalandıracaktı. Er, atı evin önündeki taraçaya doğru çekerek:

Yavaş Agrafena İvanovna, yavaş! dedi.

Kısrağın adı Agrafena İvanovna'ydı. Güzel bir güneyli kız gibi, hoyrat ve sağlıklıydı; nallanyla taraçanm duvarına vurdu ve birden bire durdu.

General piposunu bırakarak keyifli keyifli Agrafena İvanovna'yı seyretti. Albay, taraçanm basamaklarından inerek Agrafena İvanovna'yı burnundan yakaladı. Binbaşı geldi, bacağını okşadı. Öteki çağrılılar, hayran hayran, dillerini şapırdattılar. Çertokutski de indi, hayvana arkasından sokuldu. Asker, gemi elinden bırakmadan, esas duruşa geçti; çağrılılara, yiyecekmiş gibi baktı.

Çertokutski:

Çok güzel at, dedi. Yürüyüşünün nasıl olduğunu sorabilir miyim zât-ı devletlerinden?

Ooo, yürüyüşü olağanüstü!.. Yalnız şu aptal sağlık memuru birtakım haplar verdi de iki gündür hayvan durmadan hapşınp duruyor.

Çok güzel, çok güzel hayvan! Zât-ı devletlerinin hayvanlarına uygun bir de arabalan vardır, öyle değil mi?

Araba mı? Bu, bir binek hayvanı ama!

Biliyorum, biliyorum. Yani zât-ı devletlerinin öteki atlarına göre bir arabalan olup olmadığını sormak istemiştim.

Haaa! Doğrusu, arabadan yana biraz yoksulum. Şu çıkan gezi arabalarından bir tane almak isterdim. Şimdi Petersburg'da olan erkek kardeşime yazdım; ama gönderip göndermeyeceğini henüz bilmiyorum.

Burada albay da söze kanştı:

Bana kalırsa, efendimiz, Viyana'dan başka yerde güzel araba bulunmuyor.

Çok doğru, puf, puf, puf...

Çertokutski:

Evet efendimiz, bende olağanüstü güzel bir Viyana arabası var.

Onunla mı geldiniz?

Yoo, hayır! Bu, bir şey değil, şuraya buraya giderken kullanırım, oysa öteki tüy gibi hafiftir; içine bir kuruldunuz mu sanki nineniz sizi beşikte sallıyor sanırsınız.

Yaa, çok rahat demek?

Son derece rahat! Ne yastıklar! Ne yaylar! Seyretmeye doyamazsinız!

Pek güzel, pek güzel!

Aynı zamanda da geniş! Bir benzerini asla görmedim, efendimiz! Ben askerken çekmecelerine on tane rom şişesi, yirmi paket tütün, altı kat üniforma, çamaşır, iki tane de çok uzun çubuk koyardım, sandığmaysa koca bir öküz sığar.

Ne iyi, ne iyi!

Dört bin rubleye aldım, efendimiz.

Bu fiyata göre çok güzel olmalı. Kendiniz mi ıs

marladınız?

Hayır, efendimiz, iyi bir raslantıyla elime geçti; çocukluk arkadaşlarımdan biri satın almıştı, yaman adamdır. Zât-ı devletleri kendisiyle ne güzel anlaşırdınız. Onunla kardeş gibi yaşardık, içtiğimiz su ayrı gitmezdi. Arabayı kendisinden bir iskambil oyununda kazandım. Zât-ı devletleri yarınki öğle yemeğini evimde yeme onurunu bağışlarlar mı bendelerine? Gelmişken kendilerine arabayı da gösterirdim.

Ne diyeyim bilmem ki. Yalnız pek olmaz da... Subay arkadaşlarımla birlikte gelmeme izin verir misiniz? Rica ederim, sayın subaylarınızı da özellikle çağırıyorum. Sizleri evimde görmekten onur duyacağım, efendim. -Albay, binbaşı ve diğer subaylar saygıyla eğilerek, kendisine teşekkür ettiler.Bana kalırsa efendimiz, bir şey satın alındı mı en iyisinden alınmalı; yoksa parayı sokağa atmış olursunuz. Yarın buyurduğunuzda, size çiftliğimde yaptığım bazı yenilikleri göstereceğim...

General ona bir baktı ve gene ağzından bir solukduman çıkardı. Çertokutski çağrısından çok hoşnuttu, içinden türlü türlü salçalar, hamur işleri ısmarlıyor; subaylara neşeli neşeli bakıyordu. Onlar da bakışlarından ve selama benzeyen hafif beden devinimlerinden anlaşılacağı gibi kendisiyle yakınlıklarım artırdılar. Çertokutski serbest bir tavır takındı; sesi derin hoşnutluğun belirtisi olarak, yumuşadı.

Zât-ı devletleri evin hanımıyla da tanışacaklar. General, bıyıklarım okşayarak:

Çok mutlu olacağım, dedi.

Çertokutski ertesi günkü şölenin hazırlıklanyla uğraşmak için hemen çıkıp evine gitmek istemişti. Şapkasını bile almıştı; ama nasıl oldu bilmiyorum, biraz gecikti. Tam o sırada whist masaları odaya konuldu; çok geçmeden, oynayacak olanlar masaların çevresinde dörder dörder oturmuşlardı. Mumlar getirtildi. Çertokutski whist masasına oturmakta epey duraksadı; ama subayların diretmesi karşısında, reddederse bunun incelik kurallarına aykırı düşeceğini düşündü. Oturur oturmaz önünde bir bardak punç gördü; dalgınlıkla, bir yudumda bütün bardağı yuvarladı. İki el oyundan soma kolunun altında bir bardak punç daha gördü; yeni bir dalgınlıkla, onu da yuvarladı:

Gerçekten, baylar, artık benim çekilmem gerek, demeyi de unutmadı. Bununla birlikte yeni başlayan oyuna girdi.

O zamana dek genel olan konuşma parçalanmaya, küçük, dağınık konuşmalara dönmeye başlamıştı. Oyun oynayanlar oldukça sessizdiler, ama öteki çağrılılar, onlarin tersine bir yana çekilmişler, divanların üzerinde gevezelik edip duruyorlardı. Bir köşede, bir yüzbaşı, dişlerinin arasında bir pipo, altında bir yastık, can kulağıyla kendisini dinleyen bir kalabalığa oldukça büyük bir kolaylık ve akıcılıkla, başından geçen aşk serüvenlerini anlatıyordu. Elleri iki iri patatese benzeyen, son derece tombul bir taşra soylusu, tatlı tatlı bakarak onu dinliyor; arada sırada da, kısacık kolunu arkasına atarak tabakasını çıkarmaya çalışıyordu. Başka bir köşede süvari bölüğünün eğitimi konusunda ateşli bir tartışmaya tutuşmuşlardı. Kız yerine iki defa bacak oynayan Çertokutski, ikide bir bu konuşmaya da karışıyordu. Sorularının konuşulan şeylerle hiç de ilgisi olmadığı halde oturduğu yerden bağırıyordu: "Hangi yıl?" ya da "Hangi alayda?"

Sonunda, yemekten birkaç dakika önce oyun bitti, oyun üstüne konuşmalar gene de sürüyordu. Oyundan herkesin kafası şişmişe benziyordu. Çertokutski epeyce kazanmıştı; bununla birlikte, hiçbir şey almadan kalktı; bir süre mendili olmayan bir adam duruşuyla bekledi durdu. Sofra hazırlandı. Pek doğal olarak şaraplar boldu. Çertokutski sağında bir şişe, solunda bir şişe görünce, kendisini, pek de ayrımına varmadan, bardağını doldurmak zorunda duyumsadı.

Sofrada uzun, ama biraz da garip bir konuşma başladı. 1812 savaşında bulunmuş olan yaşlı bir çiftlik sahibi, aslı esası olmayan bir çarpışma öyküsü anlattı; soma nedendir bilinmez, bir sürahi kapağını alıp pastanın

içine batırdı. Dağıldıklarında saat, gece yansından sonra üçü bulmuştu. Arabacılardan kimileri, efendilerinin kollarına girip, onlan sepet gibi, arabalarına atmak zorunda kaldılar. Çertokutski, arabasının içinde, bütün soyluluğuna karşın, şöyle bir sallandı; derin derin selamlar veriyor, komutanın yanında başını öyle eğiyordu ki, bıyıklarında kalan iki tane dulkadmotunu eve dek getirdi.

Eve geldiğinde herkes uyumuştu; arabacı güç bela oda hizmetçisini bulabildi; oda hizmetçisi efendisini aldı, salondan geçirdi, orada bir hizmetçi kadına teslim etti. Onun yardımıyla Çertokutski, güç bela yatak odasına girdi, kar gibi beyaz bir gecelik içinde büsbütün güzel görünen genç kansınm yanma uzandı. Kocasının yatağa düşüşü onu uyandırmıştı. Biraz gerindi, kaşlanm çattı, gözlerini üç kez kırpıştırdıktan sonra açtı; yan kızgın, yan gülümser bir edayla baktı; kocasının bu sefer, hiç de okşamak niyetinde olmadığını görünce can sıkıntısıyla yeniden öte yana döndü, taze yajıağı kolunun üstünde, hemen uyudu.

Evin genç hanımı, köyde erken denemeyecek bir saatte uyandı. Kocası durmadan horluyordu. Kendisinin aşağı yukan sabahın dördüne doğru eve geldiğini anımsadı, bunu düşünerek de uyandırmaya kıyamadı. Kocasının Petersburg'dan getirdiği terlikleri giydi, sırtında bir çağlayan gibi dökülerek vücudunu saran sabahlığı, tuvalet odasına girdi; orada kendisi gibi taze bir suyla yıkandı, sonra da gelip aynasının önüne yerleşti. Hemen anlamıştı ki, bu sabah hiç de fena değildi. İlk bakışta pek önemli görünmeyen bu durum onu her zamankinden iki saat daha çok ayna karşısında durmak zorunda bıraktı. Sonunda kalktı, çok sevimli bir biçimde giyindi. Hava almak üzere bahçeye çıktı. Hava, bütün güzelliğini, özellikle takınmış gibiydi, ancak güzel bir güney gününde görülebilecek bir hava. Ta tepeye gelmiş olan güneş, yakan ışıklar gönderiyor; onun sıcaklığıyla yanan çiçeklerden, üç kat daha baygın bir koku dağılıyor; koyu gölgeli, sık ağaçların altında dolaşmak insana serinlik veriyordu. Evin güzel hanımı vaktin öğle olduğunu, kocasının ise hâlâ uyuduğunu tümüyle unutmuştu. Bir aralık, bitişik ahırda öğle uykusuna yatmış olan iki arabacıyla bir uşağın homltuları kulağına çalındı. Kendisi büyük yola çıkan gölgeli yola oturmuştu; dalgın dalgın, ıssız yola bakıyordu. Ansızın uzaklarda beliren bir toz buluta dikkatini çekti. Bir bakışta birçok araba gördü. Önde, iki kişilik hafif bir arabanın içinde, kocaman apoletleri güneşte pırıl pırıl yanan general, onun yanında da albay vardı. İlk arabayı, dört kişilik ikinci bir fayton izliyordu; binbaşı ve

generalin yaveriyle öteki iki subay bunun içindeydiler. Soma alayın ünlü arabası geliyordu; bu seferki sahibi şişman binbaşıydı. Arabanın arkasından dört kişilik bir bon voyage[4] göründü; içinde dört subay oturmuş, beşincisi de ötekilerin dizlerine oturmuşta. Onun arkasında da üç tane çok güzel doru kır atın üzerinde ilerliyen üç subay daha görülüyordu.

Ev sahibi hanım, "Acaba bize mi geliyorlar?" diye düşündü, "Aman, Tanrım! İşte köprüye saptılar!"

Bir çığlık attı, kollarını kaldırdı, tarhların, çiçeklerin arasından, doğru kocasının odasına koştu. O hâlâ mışıl mışıl uyuyordu. Kadın onu kolundan tutup sarsarak:

Kalk! Kalk! Çabuk, diye bağırdı.

Çertokutski gerinerek, hiç gözlerim açmadan, uy

ku sersemi: "Ha?.." diye mırıldandı.

Kalk şekerim, çabuk, çabuk! Konuklar geliyor!

Konuklar mı? Ne konuğu?"... Bu sözcüklerden sonra Çertokustki burnuyla anasının memesini arayan buzağının böğürmesine benzer bir ses çıkardı.

Sevgilim, Allah rızası için kalk; generalle subayları bize geliyorlar. Ah! Aman Tanrım! Bıyığında da dulkadmotu var.

General mi? Ne zaman da kalkmış! Peki ama, Allah Allah, niçin beni uyandırmadınız? Yemek hazır mı bari?

Ne yemeği?

Söylemedim mi?

Yooo! Sen sabahın dördünde geldin! Sana bir sürü şey soracak oldum, hiçbirine yanıt vermedin. Seni uyandırmaya da kıyamadım, şekerim; gece hiç uyumamıştın...

Bu son sözleri nazlı, cilveli bir edayla söylemişti.

Çertokutski gözlerini açtı; yıldırımla vurulmuş gibi bir iki dakika kıpırdamadan kaldı; sonunda, terbiyeyi bir yana bırakıp don gömlek yataktan fırladı

Tuh! Olur aptal, olur eşek değilim! diyerek kafasına vurmaya başladı. Onları yemeğe çağırdım. Ne yapmalı şimdi? Uzaktalar mı daha?

Bilmem... Sanırım şimdi gelirler.

Sevgilim sen saklan!... Hey! Kimse yok mu?... Hey kız, git, söyle. Korkma, canım! Subaylar gelecek... Onlara diyeceksin ki: "Efendi sabahleyin çıktı, yarma dek gelmez." Anlıyor musun? Bütün hizmetçileri uyar... Çabuk, çabuk, koş!

Bunun üzerine, Çertokutski sabahlığını giydi, en güvenli yerin orası olacağını düşünerek, saklanmak üzere, arabalığa koştu. Ama arabalığın köşesinde durunca; orada da beni kolayca görürler diye düşündü. Birdenbire, "Hah! Burası daha iyi!" dedi. Hemen yanı başında duran faytonun basamağına bastı, kendisini arabanın içine attı; kapıyı kapattı; sabahlığının içinde büzüldü; daha da güvende olmak için de faytonun körüğünü ve muşambasını üzerine indirdi.

Bu sırada faytonlar da kapıya gelmişlerdi. General, arabasından silkinerek indi; arkasında, şapkasının tüyünü düzelterek albay, şişman binbaşı da, kılıcı koltuğunun altmda, arabasından atladı; soma bon voyage'daki sıska teğmenlerle dizlerine oturttukları asteğmen indiler; sonunda at üstünde gelen üç subay da indi. Kapının eşiğinde beliren bir uşak:

Efendi evde yok, dedi.

Nasıl, yok mu? Ama, sanırım yemeğe gelir, öyle değil mi?

Hayır, gelmemek üzere gitti. Yarın bu saatlerde ancak gelir.

Hoppala! Bu nasıl olur?

Albay gülerek:

Amma da iş ha.

Söze, tatsız bir yüzle, yeniden general başladı:

Peki ama, ne yapacağız şimdi? Bizi kabul edemiyecek idiyse, ne diye çağırdı öyleyse? Genç bir subay:

Gerçekten efendimiz, dedi, nasıl olur da insan böyle bir iş yapabilir, anlayamıyorum.

General:

Ha?... dedi. Küçük rütbeli subaylarla konuşurken hep böyle yapmayı alışkanlık edinmişti.

Diyorum ki efendimiz; böyle davranılmaması gerekir.

Elbette... Bir engel mi var, haber verirsin, ya da hiç çağırmazsm.

Eee, efendimiz, dedi albay, bize de dönmekten başka yapacak iş kalmadı.

Evet... Ama durun... Faytonu olsun görebiliriz. Onu da birlikte götürmedi ya. Hey, ahbap, baksana buraya!

Buyursunlar, efendimiz!

Sen sanırım seyissin, değil mi?

Evet, efendimiz!

Efendinin şu son zamanlarda aldığı faytonu bize göstersene.

Lütfen, benimle birlikte, arabalığa kadar zahmet ederseniz...

Generalle bütün subayları arabalığa doğru ilerlediler.

İşte, efendim, yalnız... Bir dakika! Biraz karanlıkta kalıyor. Aydınlığa çıkarayım da öyle görün.

İyi, iyi, görüyoruz.

Generalle subayları faytonun çevresini dolaştılar; tekerlekleri, yaylan iyiden iyiye gözden geçirdiler.

Ama ben bunda hiçbir olağanüstülük göremiyorum, dedi general; sıradan bir fayton.

Albay bütün bütün körükledi:

Her şeyi sıradan! Güzel bir yanı yok.

Söze bir genç subay daha kanştı:

Bana öyle geliyor ki, efendimiz, dört bin ruble etmez.

Ha?...

Diyorum ki, efendimiz, dört bin ruble edecek gibi görünmüyor.

Dört bin ruble mi? Yansı bile etmez... Yoksa içinin değişik özellikleri mi var... Eee, ahbap, kaldır bakalım şu muşambayı...

Sabahlığının içinde şaşırtıcı bir biçimde, iki büklüm, Çertokutski ortaya çıktı. General, şaşırarak:

Aaa! Siz burada mısınız? dedi.

Soma, faytonun kapısını vurdu; muşambayı yeniden Çertokutski'nin üzerine örttü, subaylanyla birlikte çıktı gitti.

---

[1] Aslında, Gorodniçi: Hükümetçe atanan bir tür Belediye Başkanı.
[2] Svayka: Bir takım büyük başlı çivileri bazı halkaların içinden atarak geçirme oyunu.
[3] Droşki: Bir tür araba.
[4] Bir tür araba.

PALTO

Bu öyküyü Erol Güneyle Oğuz Peltek çevirmiştir.

PALTO

Bir bakanlıkta... Ama hangisinde olduğunu söylemeyeyim daha iyi. Dünyada, bütün bakanlıklarda, alaylarda, dairelerde çalışanlar gibi, kısacası şu memur tayfası gibi alıngan insan yoktur. Bugün iş o dereceye vardı ki, birisi bir aşağılamaya uğramaya görsün, bütün topluluğun aşağılandığını söylüyor. Anlattıklarına göre, bir polis başkomiseri, hangi kentten olduğunu unuttum, geçenlerde gönderdiği bir dilekçede, hükümet buyruklarının asla göz önünde tutulmadığını, devletin kutsal adının küçük görüldüğünü açıkça kanıtlıyormuş. Sözlerine kanıt olarak da bir romantik yapıtın kocaman cildini dilekçesine eklemiş; bu kitapta, her on sayfada bir başkomiser görünüyormuş, hem de kimi yerlerinde zil zurna sarhoş olarak. Bu yüzden tatsız bir olay çıkmasın diye, sözü geçen bakanlığa, bir bakanlık deyip geçeceğiz.

Evet, bir bakanlıkta çalışan bir memur vardı; pek göze çarpmayan bir memur; boyu kısa, yüzü hafif çiçek bozuğu, kızılımsı, hafif çipil gözlüydü; kafasının küçük bir kısmı çıplak, iki yanağı da kırışıklar içinde, yüzü, kara-sarı denilen renkteydi. Ama ne çare, kabahat, Petersburg'un havasında. Rütbesine gelince (çünkü bizde her şeyden önce rütbeye bakılır); yaşamda görüp göreceği rütbe, yazıcılıktı[1] ; dişli olmayanlara yüklenmeyi seven yazarların bol bol alaya aldıkları yazıcılardan biri. Soyadı İskarpinoğlu'ydu. Bu adm iskarpinden geldiği besbelli; ama ne zaman, nasıl geldiği bilinmiyor. Aslına bakılırsa babası, büyük babası, yeğeni bile, yani bütün İskarpinoğullan çizme giyerler, yalnızca yılda üç kez çizmelerine pençe vurdururlardı. Öz adı Akakiy Akakiyeviç'ti. Okuyucuya bu ad, biraz garip, biraz özentili görünebilir, ama inanır mısınız, bu ad öyle uzun boylu aranmış değildir. İş öyle bir çıkmaza girdi ki, ona başka bir ad vermeye olanak olmadı. Bakın bu, nasıl oldu: Akakiy Akakiyeviç, martın yirmi ikisini yirmi üçüne bağlayan gece doğmuştu. Bir memur karısı, çok iyi bir kadıncağız olan rahmetli annesi, çocuğuna yolu yordammca bir ad koymaya hazırlanıyordu. Anne, henüz kapının karşısındaki yatağında yatıyor, sağında çok iyi bir adam, senato düzelticilerinden, çocuğun vaftiz babası İvan îvanoviç Yeroşkin ile vaftiz annesi, mahalle polisinin eşine az raslanır iyi bir kadın olan karısı Arina Semiyonovna Belobruşkova duruyordu. Loğusaya üç addan birini beğenip seçmesini, çocuğa ya Mokkiya, ya Sosiya, ya şehit Hozdazata adını vermesini söylediler. Rahmetli, epey

düşündükten soma, "Hayır, bu adlar bir tuhaf!" dedi. Ona bir ad beğendirmek için takvimin başka bir yerini açtılar; üç ad daha çıktı: Strifiliy, Dula, Varahasiy. Bunları işitince kadıncağız, "Nedir bu bizim çilemiz," dedi, "Ne biçim ad bunlar, vallahi yaşamımda böylesini ne gördüm, ne işittim. Varadat ya da Varuh olsa neyse, ama Trifiliy, Varahasiy de ne oluyormuş!" Takvimden bir yaprak daha açtılar, şu adlar çıktı: Pavsikahiy, Bahtisiy. Kadın, "Eh, elden ne gelir," dedi, "Talihimize küselim. Öyleyse, varsın babasının adını taşısın. Babası Akakiy'di, oğlu da Akakiy oluversin?" Böylece Akakiy Akakiyeviç ortaya çıktı. Çocuğu vaftiz ettiler; bu arada çocuk, sanki ileride yazıcı olacağını sezmiş gibi, öyle bir çığlık kopardı, yüzünü öyle buruşturdu ki, sormayın. İşte bütün bu işler böylece olup bitti. Bütün bunları, bu işin ister istemez böyle olduğunu, çocuğa başka bir ad koymanın olanaksız olduğunu okur görüp öğrensin diye anlatıyoruz. Ne zaman bakanlığa girdi, onu işe kim yerleştirdi, bugün bunları kimse anımsamıyor. Birçok müdür, birçok memur değişti, onu hep aynı yazıcılıkta buldular. En sonra şuna inandılar ki, o üniformasıyla, dazlak kafasıyla bu iş için tümüyle hazır olarak dünyaya gelmişti. Bakanlıkta onu kimse saymazdı. Odacılar, o geçerken ayağa kalkmak şöyle dursun, sanki koridordan bir sinek uçuyormuş gibi, yüzüne bile bakmazlardı.

Üstleri ona karşı soğuk, sert davranırlardı. Herhangi bir ikinci yazıcı, öyle incelik gözetilen dairelerde olduğu gibi, "Lütfen temize çekin," ya da "Meraklı, hoş bir iş değil mi?" gibi tatlı sözler söylemeden karalamaları önüne atardı. Akakiy Akakiyeviç de kimin verdiğine, vermeye yetkisi olup olmadığına bakmadan bunları alır, hemen temize çekmeye koyulurdu. Gençler olanca memur zekâlarını kullanarak onunla alay ederler, yanında kendisiyle yetmişlik ev sahibi kadın için uydurdukları öyküleri anlatır, kadından dayak yediğini söylerler, ne zaman evleneceklerini sorarlar, başına kar diye kâğıtlar serperlerdi. Ama Akakiy Akakiyeviç, sanki karşısında kimse yokmuş gibi ağzını açıp da tek söz söylemezdi; dahası, çalışması üzerinde bunların hiçbir etkisi olmazdı; bu hayhuy arasında, bir tek yanlış yapmadan, boyuna yazardı. Yalnızca alaylar çekilmez bir dereceye varınca, elini itip işine engel oldukları zaman, "Bırakın beni Allahaşkma, ne diye bana eziyet ediyorsunuz." derdi. Bu sözleri söylerken de sesinde garip bir şey duyulurdu. Bu sözlerde öyle içe dokunan bir eda vardı ki, daireye yeni girmiş olan ve arkadaşlarına uyup onunla alay etmeye kalkışan genç bir memur, bu sözleri işitince, yıldırımla vurulmuşa dönmüş, o zamandan sonra

da gözünde her şey değişmiş, bambaşka bir anlam kazanmıştı. Anlaşılmaz bir güç, onu, ilk tanıştığı zaman ince, kibar sandığı arkadaşlarından uzaklaştırmıştı. Aradan uzun zaman geçtikten sonra da, en neşeli zamanlarında bile, o ufak tefek, dazlak kafalı memur gözlerinin önüne gelirdi; onun yüreğe işleyen, "Bırakın beni Allah aşkına, niçin bana eziyet ediyorsunuz?" sözlerini işitir gibi olurdu. Bu sözler kimi zaman kulağında, "Ben senin kardeşinim," dermiş gibi çınlardı. Zavallı genç, yüzünü elleriyle kapatır, bütün yaşamı boyunca da insanların ne denli insanlıktan uzak olduğunu, ince, öğrenim ve eğitim görmüş kibar denilen kimselerde; inanır mısınız, soydan namuslu tanınanlarda bile, ne canavarca bir kabalık bulunduğunu görür, tüyleri diken diken olurdu.

Akakiy Akakiyeviç denli memurlukla haşır neşir olmuş bir insan var mıdır bilmem? Büyük bir çabayla çalıştığını söylemek yetmez; aşkla, coşkuyla çalışır, temize çekme işinde değişik bir dünya görürdü. Yazı yazarken yüzünde derin bir hazzm izleri belirirdi; bazı harfler gözdesiydi; bu harflere gelince, kendisinden geçer, gülümser, göz kırpar, dudaklarıyla da kalemine yardım ederdi; denebilir ki, kaleminden çıkan her harf, yüzünde okunabilirdi. Bu canla başla çalışmalarına karşılık ödül alsaydı, kendisi de bu işe şaşadursun, düzelticiliğe bile yükselebilirdi; ama alaycı arkadaşlarının uydurup ikide bir yineledikleri gibi o hep yerinde kalmıştı.

Ancak hiç dikkati çekmediği de söylenemez. İyi yürekli bir müdür, hizmetlerine karşılık onu ödüllendirmek istemiş, kendisine bu küçük temize çekme işinden daha önemlice bir iş verilmesini buyurmuş; bu iş de, başka bir daireye gönderilmek üzere hazırlanan yazıların başlıklarını değiştirmek, bir iki yerde de eylemleri birinci kişiden üçüncü kişiye çevirmekti. Bu iş, onun başım derde soktu, kan ter içinde kalıyor, boyuna alnını siliyordu; en sonunda, "Hayır, hayır, iyisi mi bana bir şey verin de temize çekeyim," dedi. O zamandan beri yazıcılıkta kaldı. Onun için, dünyada, yazılan temize çekmekten başka hiçbir şey olmasa gerekti.

Üstüne başına bakmazdı; üniformasının yeşili kaybolmuş, pas rengi almıştı. Yakası öyle dar, öyle ensizdi ki, aslında uzunca olan boynu daha da uzun görünür, Rusya'da yabancılann başlan üzerinde taşıdıklan, kafaları bir ileri, bir geri sallanan alçıdan yapılmış kedilerin boynunu andınrdı. Her zaman da giysisinde ya bir çöp, ya bir saman parçası görülürdü; bundan başka, sokakta yürürken, tam çöp döküleceği sırada pencere altından

geçmek gibi, yalnızca ona vergi bir becerisi de vardı; bu yüzden kavun, karpuz kabuklanyla bunlara benzer abur cubur şeyler, şapkasının üstünden eksik olmazdı. Yaşamında bir gün olsun sokakta olup bitenlere dikkat etmemişti; oysa çoğu kez genç bir memur, gözlerinin keskinliğini öyle ileri götürürdü ki, yoldan geçen birinin ayakkabısının altındaki pantalon bağının çözük olduğunu kaldırımın ta öbür ucundan görür, o anda yüzünde de şeytanca bir gülümseme belirirdi.

Oysa Akakiy Akakiyeviç bir şeye baksa bile, orada yalnızca temiz, düzgün yazısının satırlanm görürdü.

Ancak nereden çıktığı bilinmeyen bir at kafası ornüzuna yaslandığı, burun deliklerinden yanaklarına doğru güçlü bir soluk fışkırttığı zaman, bir satırın ortasında değil, bir sokağın ortasında olduğunu anlardı. Eve döner dönmez masaya oturur, hiç tadını almadan çorbasını içer, bir baş soğanla bir parça et yer, bütün bunları üzerlerindeki sineklerle, Tanrı'nm o anda gönderdiği türlü şeylerle birlikte yer, yutardı. Midesinin dolmaya başladığını anlayınca, masadan kalkar, mürekkep şişesini alır, eve getirdiği yazılan temize çekmeye başlardı. Bu gibi kâğıtlar yoksa, kendi zevki için yazar, kopyalar çıkarırdı. Kopyasını çıkardığı yazılarda anlatım güzelliğine bakmazdı, yeter ki, bunlar ilk kez ya da önemli bir kişiye yazılmış olsun.

Petersburg'un kurşun rengi göğü büsbütün karardıktan sonra bütün memur milleti, aylığına göre, gücünün yettiği ya da canının çektiği şeylerle karnını doyururdu. Bundan sonra da, dairedeki kalem cızırtılarından, konuşmalardan, kendisinin ve başkalarının gündelik işlerinden ya da daha çalışkan olanların istiyerek yüklendikleri fazla işlerden baş kaldıran memurların, geri kalan zamanlarını hoşça geçirmek istedikleri saat çalmış olurdu; daha eğlence düşkünleri tiyatroya koşarlar, ötekiler çarşıda, örneğin bir şapkaya bakmakla vakit geçirirler. Bir başkası, bir gece toplantısında, küçük bir memur çevresinin yıldızı olan hoş bir kıza tatlı sözler söyleyerek oyalanır. Kimileri de -bunlara daha çok raslanır üçüncü ya da dördüncü katta bir sofa, bir mutfak ve iki küçük odadan oluşan bir dairede oturan memur kardeşine gider -bu evde biraz modaya uymak kaygısı görülür, birçok özveriyle, yemeklerden, eğlencelerden kesilerek alman bir lamba ve bunun gibi daha birtakım eşyalar vardırkısacası bütün memurlar, ahbaplarının apartmanlarına dağılırlar, kapiklik bisküvilerle çay içerler, uzun pipolarını tüttürürler, bir yandan da iskambil kâğıtları dağıtılırken

yüksek sosyeteden sızan bir dedikoduyu anlatırlar; bu gibi dedikodulardan, ne hikmetse, Rus insanı bir türlü vazgeçemez. Konuşacak bir şey kalmayınca da, bir memur, Falconnet heykelindeki atın kuyruğunun kesilmiş olduğu konusunda yüzbaşıya anlatılan öyküyü kimbilir kaçıncı kez yineler. İşte herkesin, karınca kararınca eğlenmeyi düşündüğü bir sırada bile, Akakiy Akakiyeviç hiçbir eğlenceye kendisini kaptırmazdı. Hiç kimse onu bir gece toplantısında gördüğünü söyleyemezdi. Kana kana yazı yazdıktan sonra yatağa yatar, ertesi günü düşünerek gülümserdi. Yarın Tanrı temize çekecek kâğıtlar gönderecek ya, sen ona bak. Yılda dört yüz ruble tutan aylığıyla durumuna şükretmenin kolayını bulan bu adamın sessiz yaşamı işte böyle geçerdi; yalnızca yazıcıların değil, düzelticilerin, müdür yardımcılarının, şube müdürlerinin, her türlü danışmanın, kendilerine danışılmayanlarm bile, yaşam yoluna birtakım yıkımlar çıkmasaydı, büsbütün yaşlanıncaya dek böyle de sürüp gidecekti.

Petersburg'da yılda eline aşağı yukarı 400 ruble geçen insanların amansız bir düşmanı vardır. Vücuda çok yaradığı söylenmesine karşın bu düşman, bizim kuzey ayazımızdır. Bu ayaz, sabahleyin saat dokuzda, sokakların bakanlıklara gidenlerle dolu olduğu bir sırada, tam bu sırada, kimseyi gözetmeden, herkesin burnuna öyle güçlü, öyle kavurucu fiskeler vurur ki, zavallı memurlar, burunlarım nereye sokacaklarını şaşırırlar. Yüksek konumdakilerin bile şiddetli soğuktan alınları sızlar, gözleri yaşanrsa, zavallı küçük memurların açması durumlarını artık siz düşünün. Onlar tek kurtuluş umuduyla incecik paltoları içine büzülürler, beş altı sokağı koşar adım geçmeye, bakanlık kapısından girdikten soma da uzun uzun tepinerek, yolda tümüyle donup uyuşmuş olan görev yapma güçlerini, yeteneklerini yeniden işletmeye çalışırlar. Akakiy Akakiyeviç de, her günkü yolunu elinden geldiğince hızla geçmeye çalışmasına karşın, bir zamandan beri sırtının, omuzlarının iyiden iyiye üşüdüğünü duyuyordu. En sonunda, 'Üşümemin nedeni sakın palto olmasın?" diye düşündü. Evde paltosunu iyice gözden geçirdi; omuzları, sırtı, iki üç yerinde, bir yanından öbür yanı görülecek denli incelmişti: kumaş öyle eskimişti ki, soğuğu, rüzgârı hiç mtmuyordu, astan da lime limeydi. Bu yüzden Akakiy Akakiyeviç'in paltosu, memurlann eğlencesi olmuştu; ona o güzel palto adını bile çok görüyorlar, çul deyip çıkıyorlardı işin içinden. Doğrusu bu paltonun şaşırtıcı bir yanı vardı: yakası, diğer kısımlarına yama olarak kullanıla kullanıla her yıl biraz daha küçülürdü, hem bu yamalar, terzinin sanatım pek belli

etmeyen gelişigüzel, kaba saba yamalardı. Akakiy Akakiyeviç, düşündü taşındı, paltoyu Petroviç'e götürmeye karar verdi. Petroviç, yan merdivenden çıkılmca dördüncü katta oturan bir terziydi; tek gözüne, çiçek bozuğu yüzüne karşın ayık olduğu, kafasında çeşit çeşit tasanlar kurmadığı zamanlarda, memurların olsun, başkalannm olsun pantolonlannı, fraklanm onarmakla uğraşır, hem bu işte oldukça basan da gösterirdi. Gerçi bir terzinin uzun uzun sözünü etmek doğru değil ama, öykülerde her kişinin özyapısım iyice belirtmek bir kez gelenek olmuş, böyle olunca ne yapalım, gelsin bakalım Petroviç. Bir zamanlar adı, yalnızca Grigoriy'di. Bilmem hangi efendinin kölesiymiş, azat edilmiş, ilk önce büyük yortularda, sonra sonra bütün yortularda, takvimde haç işareti görülen günlerde kafayı adamakıllı tütsülemeye başladıktan sonradır ki, Petroviç adını almış. Bu işte tümüyle büyük babasına çekmişti. Kansıyla çekişirken, ona "Dar kafalı kan; Alman karısı,'" derdi. Karnının sözü geçtiğine göre, onun için de bir şeyler söylemezsek olmaz. Ne yazık ki, bildiklerimiz pek az. Yalnızca şuncasım biliyoruz: Petroviç' in bir kansı vardı, hem de öyle bir kadın ki, başörtüsü örtmez, şapka giyerdi. Güzelliğiyle övünebilecek bir kadın da değildi. Doğrusu aranırsa, yalnızca koruman [muhafız] erleri, bıyık burarak, kaba kaba öksürerek, onun şapkası altındaki yüzüne bakarlardı.

Petroviç'in merdiveninden çıkarken haksızlık etmemek için söyleyelim ki bu merdiven her zamana ıslaktır, abur cuburla örtülüdür. Petersburg apartmanlarının bütün yan merdivenlerinde duyulan gözleri yakan o içki kokusu, basamaklarına iyice işlemiştir işte bu merdivenden çıkarken, Akakiy Akakiyeviç terzinin ne isteyeceğini düşünmüş, kendi kendisine taş çatlasa iki rubleden çok vermemeyi tasarlamıştı. Kapı açıktı, çünkü bilmem hangi balığı kızartan kadın, mutfağı öyle dumana boğmuştu ki, göz gözü görmek şöyle dursun, hamam böceklerini bile görmeye olanak yoktu. Akakiy Akakiyeviç, ev sahibi kadına görünmeden mutfaktan geçti, sonunda odaya girdi. Petroviç, geniş, boyasız işliği üzerine bir Türk paşası gibi bağdaş kurmuş, oturuyordu. Ayaklan, terzilerde çalışırken gelenek olduğu üzere, çıplaktı; ilk bakışta, Akakiy Akakiyeviç'in eskiden beri bildiği, terzinin biçimsiz tırnağı, kaplumbağanın sert, kaim kabuğunu andıran başparmağı göze çarpıyordu. Boynunda biri iplik, diğeri ipek iki yumak asılıydı, dizlerinde eski püskü bir giysi vardı. Birkaç dakikadan beri ipliği iğnenin deliğinden geçirmeye çalışıyor, bir türlü geçiremiyordu. Bunun için karanlığa, ipliğe müthiş içerliyor, boyuna hafif hafif hotruırdamyordu:

"Girmiyor yezit, yiyip bitirdin beni Tann'nın belası!" Akakiy Akakiyeviç, Petroviç'in öfkeli zamanında geldiğine pişman olmuştu; Petroviç biraz çakırkeyif olduktan, karısının "tek gözlü şeytan gene kafayı tütsüledi" dediği durumdan sonra onunla görüşmeyi severdi. O zaman Petroviç, pazarlıkta çabuk uyuşur; her seferinde yerlere kadar eğilir, üst üste teşekkür bile ederdi. Gerçi bundan sonra karısı, iki gözü iki çeşme gelir, sarhoş olduğu için işi ucuza aldığını söylerdi. Ama çok kez on kapik daha verilince iş tatlıya bağlanmış olurdu. Bugünse Petroviç sanırım ayıktı, tersliği üzerindeydi, hiç uyuşacağa benzemiyordu; kaç para isteyeceğini Tanrı bilirdi. Akakiy Akakiyeviç, bunu hemen anladı, gerisin geriye dönmek istedi, ama artık iş işten geçmişti. Petroviç, tek gözünü ona çevirdi, Akakiy

Akakiyeviç de isteksiz isteksiz, "Merhaba, Petroviç!" dedi. Petroviç, "Merhaba bayım,*' derken bir yandan da nasıl bir av olduğunu anlamak için gözünü Akakiy Akakiyeviç'in ellerine doğru kaydırmıştı.

Ben, sana... Petroviç, buna, şey...

Şunu da söyleyelim ki, Akakiy Akakiyeviç, konuşurken ikide bir, yerli yersiz ekler, ilgeçler kullanır dururdu. İş, gerçekten kanşıksa cümlenin sonunu getirememe huyu bile vardı. Çoğu kez söze, "Şey, bu, gerçekten, çok..." diye başlar, ama arkasını getiremezdi; sözü bitiremediğini de unutur, her şeyi söylediğini sanırdı.

Petroviç:

Ne var bakalım? diye sordu; bir yandan da tek gözüyle yakasından başlayarak, kollarına, omuzlarına, kuyruğuna varıncaya kadar Akakiy Akakiyeviç'in üniformasını süzüyordu; bunlar bildiği şeylerdi, çünkü hep kendi işiydi. Ama terzilerin alışkanlığıdır; insanı ilk gördükleri zaman böyle yaparlar.

Ben, Petroviç, şey, sana... Palto ya, kumaş... Görüyorsun ya... Şey her yanı sapasağlam... Tozlu da eski gibi görünüyor, ama yenidir. Yalnızca bir yerinde, biraz.. Arkası... Bir de... bu omzu, bir de şu omzu eskimiş gibi. Şey... Görüyorsun ya, bu kadar... Pek işi yok hani.

Petroviç, paltoyu alıp masanın üzerine yaydı, uzun uzun gözden geçirdi, kafasını bir salladı. Pencerenin kıyısında duran tütün kesesini almak için elini uzattı; kesenin üzerinde bir general resmi vardı, ama hangi general

olduğu belli değildi, çünkü yüzü parmakla delinmiş, sonra da üstüne dört köşe bir kâğıt parçacığı yapıştırılmıştı. Petroviç, enfiyesini çektikten sonra paltoyu eline aldı, aydınlığa doğru çevirdi, kafasını bir daha salladı, sonra astarını çevirdi, bir daha kafasını salladı, yeniden yüzüne kâğıt yapıştırılmış general resimli tütün kesesini açtı, burnuna bir tutam daha çekerek keseyi kapatıp bir yana koydu, en sonra:

Onarılamaz, dedi. Hayır yok!

Akakiy Akakiyeviç, bunu işitince beyninden vurulmuşa döndü. Çocuk gibi yalvaran sesiyle:

Canım, neden olmuyor Petroviç dedi. Yalnızca omuz başlan eskice... Şey, sende birtakım parçalar var ya.

Petroviç:

Evet, parçalar var, var ama gel de dik. Bak, büsbütün çürümüş... iğneyle bir dokundvm mu dağılır, gider.

Dağılsın varsın, sen hemen bir yama koyuver.

Yama neye yarar, üzerine konulacak bir yer olmadıktan soma... çok eskimiş, yalnızca adı kumaş. Bir yel esmeye görsün, darmadağın olur.

Canım sen bir mtturuver, şey, nasıl olur da...

Petroviç kesin bir tavırla, "Hayır, olmaz, hiçbir şey yapılamaz," dedi. "Artık hayrı kalmamış. İyisi mi, kış gelince siz bundan bir tozluk yaptırın, çorap ısıtmıyor ki insanın ayağını. Çorap da nedir ki? Alman icadı, hep paracıklanmızı sızdırmak için. (Petroviç, fırsat bulunca Almanları iğnelemekten hoşlanırdı.) Paltoya gelince, yenisini yaptırmaktan başka yol yok."

'Yeni' sözcüğünü işitince Akakiy Akakiyeviç'in gözleri karardı, odada ne varsa hepsi birbirine karışmıştı. Yalnızca Petroviç'i, mtün kesesi üzerindeki yüzü kâğıtlı generali seçebiliyordu. Hâlâ uykuda gibiydi.

Yenisi, nasıl olur, dedi. Hem para nerede? Petroviç, duygusuzca bir susuştan soma:

Evet, dedi, yenisini yapmalı.

Peki, yenisi olursa acaba...

Yani kaça mı patlar?

Evet.

Üç elliliği biraz geç.

Bu sözleri söylerken dudaklarını anlamlı anlamlı oynattı. Petroviç bu gibi şaşırtmaları pek severdi, bir insanı birdenbire afallatmak hoşuna gider, sonra da sözlerinin etkisiyle karşısındakinin şaşkmlaşan yüzünü göz ucuyla süzmeye bayılırdı.

Zavallı Akakiy Akakiyeviç:

Ne, dedi, bir paltoya yüz elli ruble ha! Belki de yaşamında ilk kez bağırmıştı, dünyaya geleli beri sesi çıkmaz bir adam diye tanınmıştı.

Petroviç:

Evet, dedi. Zerdeva kürküyle kukuletasına ipek astar koyarsak iki yüzü de bulur.

Akakiy Akakiyeviç, Petroviç'in bütün sözlerini, bütün numaralarım işitmeden, işitmeye de çalışmadan yalvaran sesiyle:

Kuzum Petroviç, rica ederim, sen bir onar, birazcık daha giyeyim ne olur, dedi.

Hayır, olmaz. Bu artık bir işe yaramaz. Emeğe de yazık olur, paraya da.

Akakiy Akakiyeviç, bu sözlerden sonra tümüyle bitkin bir durumda dışarı çıktı. O çıkınca Petroviç dudaklarını uzun uzun, anlamlı anlamlı oynattı, işine biraz ara verdi, içi rahat etmişti, öyle ya, ne kendisini, ne de sanatını düşürmemişti.

Akakiy Akakiyeviç, sokağa çıkarken uykuda gibiydi. Kendi kendine, "Ne iş bu be yahu! Şey, vallahi hiç düşünmemiştim böyle olacağını..." diyordu, biraz sonra ekledi: "Hele bakın siz, ne istedim de ne oldu. Hiç düşünmemiştim böyle olacağını..." Epey sustuktan sonra, "Yaa, böyle işte! Şey, kimin aklına gelirdi bu... Olur şey değil!" dedi. Bu sözleri söyleyerek

evine gideceği yerde, hiç ayrımında olmadan büsbütün başka bir yol tatta. Yolda bir baca temizleyicisi ona çarparak omuzunu boydan boya kirletti; yeni yapılan bir evin önünden geçerken başına bir parça harç düştü; bunun da hiç ayrımına varmadı. Yalnızca mızrağını bir yana bırakıp da boynuzundan nasırlı avucuna tütün koyan nokta polisini görünce kendisine geldi. Polisin, "Ne diye suratıma doğru yürüyorsun be adam, kaldırım yok mu?" demesi üzerine çevresine bir bakındı, evine doğru yollandı. Ancak yolda düşüncelerini bir araya toplayabildi. Ne acınacak durumda olduğunu açıkça, olduğu gibi gördü. Kendi kendisine konuşuyordu; darma dağınık, ama yine de akıllıca, açıkça, insan önemli bir işini en candan bir arkadaşıyla nasıl konuşursa, kendisiyle öyle konuşuyordu. 'Yok, yok,' diyordu, 'Şey, PetroviçTe bugün konuşmanın sırası değildi; tersliği üzerinde, karısından dayak yemiş olsa gerek. İyisi mi bir pazar sabahı uğramalı. Cumartesi keyfinden sonra henüz uyku sersemidir, gözü de bir tuhaftır, ayılmaya çalışır, oysa karısı ona para vermez. İşte böyle bir sırada eline bir on kapik sıkıştırırım, o anda yumuşayıverir. O zaman şey, palto da...' Akakiy Akakiyeviç, bunları düşünerek cesaretini topladı; ilk pazar gününü bekledi. İlk önce uzaktan gözetledi, Petroviç'in karısı dışarı çıkar çıkmaz içeri daldı. Petroviç, gerçekten tek gözünü bir yana kaydırmış, kafasıni eğmiş, büsbütün uyuşuk bir durumdaydı; ama işin ne olduğunu anlayınca, kendisini şeytan dürtmüş gibi birden bire terslendi:

Olmaz, dedi. Lütfen yenisini ısmarlayın.

Akakiy Akakiyeviç, kaşla göz arasında onun eline on kapik sıkıştınverdi. Petroviç:

Sağolun bayım, dedi. Sağlığınıza biraz içer, kendime gelirim. Yalnızca palto için bir şey söylemeyin, hayır yok ondan. Size öyle yaman bir palto dikeyim de görün.

Akakiy Akakiyeviç, hâlâ onarımı düşünüyordu, ama Petroviç onun sözünü keserek:

Ben size kesinlikle bir yenisini dikerim, dedi. Emin olun, bu işe bütün çabamı vereceğim. Yakası gümüş rengi kürk parçalan altında aplike olacak.

Yeni paltodan kurtulamayacağını anlayınca, Akakiy Akakiyeviç'in büsbütün cesareti kınldı. Öyle ya, paltoyu nasıl, hangi parayla yaptıracaktı?

Kuşkusuz bayramda verilecek ikramiye az çok işine yarayabilirdi, ama bu para çoktan yenilip bitirilmişti. Yeni birpantolon alması gerekmişti; kunduracıya, eski pabuçlanna vurdurduğu pençeden kalan eski borcunu ödemesi gerekiyordu; sözün kısası eline ne geçerse hepsini dağıtacaktı; bundan başka çamaşır diken kadına üç gömlekle, söylenmesi ve yazılması ayıp olan şeyden iki tane ısmarlamak zorundaydı. Müdür kırk yerine kırk beş, bilemedin elli ruble ikramiye verecek denli eliaçık davransa bile, elinde yine pek az para kalırdı. Bu da paltonun parası yanında devede kulak demekti. Sonra Petroviç'in pek aşın paralar isteme alışkanlığı olduğunu bilmez değildi. Öyle ki, kimi zaman Petroviç'in kansı bile kendisini tutamaz bağınrdı: "Aptal herif, sen aklını mı kaçırdın? Kimi zaman hemen hemen bedavaya çalışırsın. Bugün damarlanna şeytan mı girdi ne? Hiç yakışık almayan öyle bir fiyat istiyorsun ki." Akakiy Akakiyeviç, Petroviç'in paltoyu seksen rubleye dikeceğini biliyordu, ama iş, bu parayı bulmada. Yansı olsa neyse; belki bulunur, belki yansından biraz çoğu bile. Ya geri kalanını nereden bulmalı? Yalnızca okur, onca paranın nereden alınabileceğini bilmelidir. Akakiy Akakiyeviç'in alışkanlığıydı, harcadığı paranın bir köpeğini ayırır, üzerinde para atılacak bir deliği olan, kilitli küçük bir kumbaraya atardı. Altı ayda bir biriken bakır paralan bir bir gözden geçirir, yerlerine gümüş paralar kordu. Bu işe başlayalı epey olmuştu. Böylece birkaç yılda kırk rubleden çok para birikmişti. Demek ki istenen paranın yansı elindeydi, ama geri kalan kırk rubleyi nereden almalı? Akakiy Akakiyeviç, düşündü, taşındı, şuna karar verdi: Gündelik masraflarını hiç olmazsa bir yıl kısmalıydı; akşamlan çay içmeyi bırakacaktı, geceleri mum yakmayacaktı, bir işi olursa ev sahibinin odasına gidecek, oranın ışığında çalışacaktı; sokakta, taşlar üzerine, kaldırımlar üzerine, dikkatlice, hafifçe, ayağının ucuna basarak yürüyecek, böylece pençelerini çabuk eskitmeyecekti; çamaşırcı kadına elden geldiğince seyrek çamaşır yıkatacak, çamaşırlarının çok kirlenmemesi için de eve gelir gelmez soyunacak, yalnızca pek eski, ama zamanın bile esirgediği pamuklu hırkasını giyecekti. Doğrusu ilk önce bu gibi sıkıntılara katlanmak ona zor geldi, ama zamanla yavaş yavaş alıştı; işler yoluna girdi; akşamlan aç açına yatmaya bile enikonu alışmıştı. Ne çıkar, ruhu besleniyordu; evet, içinde dikilecek paltonun asla silinmeyen düşlemi yaşıyordu. Sanki bütün yaşamı, o zamandan beri daha olgunlaşmıştı; sanki evlenmişti; sanki artık yalnız değildi; sevimli bir eş, yaşam yolunda onunla birlikte yürümeyi kabul etmişti; bu arkadaş da kaim pamuklu, sağlam, yepyeni bir astar üzerine

dikilen paltosundan başka bir şey değildi. Akakiy Akakiyeviç'e bir canlılık geldi, huyları daha sağlam oldu, artık amacı olan bir insandı. Yüzünden, davranışlanndan, her türlü kuşku, duraksama, tek sözcükle bütün kararsız, belirsiz çizgiler silinmişti. Kimi zaman gözlerinde bir ateş panldar, kafasından pek atak, pek büyük düşünceler geçerdi. Sahi, yakasına zerdeva kürkü koydursa nasıl olurdu acaba? Bu düşüncelere dalıp kendisini unuttuğu olurdu; Bir gün bir kâğıdı temize çekerken az kalsın bir yerini yanlış bile yazacaktı. Oldukça yüksek sesle "Ah!" diye haykırdı, istavroz çıkardı. Hiç olmazsa ayda bir Petroviç'e uğruyor, paltoyu konuşuyordu: Kumaşın en iyisini nereden almalıydı, ne renk olacaktı, kaça alınabilirdi? Sonra da, eh, bir gün gelecek, bütün bunlar olacak, palto da bitecek diye düşüne düşüne, ama her zaman durumundan hoşnut, evine dönerdi. İş, umduğundan daha da çabuk oldu. Kimin aklına gelirdi, müdür, Akakiy Akakiyeviç'e, kırk değil, kırk beş değil, tam altmış ruble ikramiye yazmıştı. Bir paltoya gereksinmesi olduğunu anladığı için mi, yoksa kendiliğinden mi bunu yaptı, bilmiyoruz. Ama bilinen bir şey varsa, o da Akakiyeviç'in elinde yirmi ruble fazla kalmış olmasıydı. Böylece iş çabuklaştı. Yan aç yan tok, topu topu iki üç ay daha geçti, Akakiy Akakiyeviç'in elinde seksen ruble toplanmıştı. Her zaman yavaş atan kalbi, hızlı hızlı çarpmaya başladı. PetroviçTe birlikte, doğru dükkâna gidip çok güzel bir kumaş aldılar, bu da zor bir iş değildi, altı aydır bunun üzerine düşünüyordu. Dükkâna gidip fiyatlan öğrenmeyi bir ay bile kaçırmamıştı; işte en sonunda Petroviç'in, 'Daha iyisi can sağlığı,' dediği bir kumaş, astarlık da hasse aldılar, hasse deyip geçmeyin, öyle iyi, öyle sağlamdı ki, Petroviç, 'İpeklisi bunun yanında halt etsin,' demişti.

Çok pahalı olduğu için zerdeva kürkü almadılar, onun yerine güzel bir kedi kürkü aldılar. Öyle bir kedi kürkü ki, uzaktan tıpkı zerdeva kürkünü andınyordu. Petroviç paltoyla topu topu iki hafta uğraştı. Dikiş işi uzun sürmese, daha da çabuk bitebilirdi. Petroviç, on iki ruble el hakkı aldı, daha aşağı da olmazdı. Hem ipek ipliğiyle, hem çift dikişle, sık sık dikmişti, her dikişe dişleriyle basmış, böylece kumaş üzerine çeşit çeşit oyalar çizmişti.

Petroviç'in, paltoyu hangi gün götürdüğünü söylemek güçtür. Ama o gün, Akakiy Akakiyeviç'in yaşamında kuşkusuz en önemli bir gündü. Petroviç, paltoyu, Akakiy Akakiyeviç daha bakanlığa gitmeden götürmüştü. Palto, tam zamanında gelmişti, çünkü oldukça sert soğuklar başlamış, soğuğun daha da sertleşmesinden korkuluyordu. Petroviç, yol yordam bilir

terziler gibi paltoyu kendi eliyle getirmişti. Yüzünden Akakiy Akakiyeviç'in hiç görmediği bir gurur okunuyordu. Belki de bu anda Petroviç, öyle az buz bir iş görmediğini biliyor, yalnızca astar değiştiren, giysi ters yüz eden terzilerle yeni giysi diken terziler arasındaki o büyük ayrımı seziyordu. Çamaşırcıdan yeni gelmiş olan yazma çevresinden paltoyu çıkardı, çevreyi katlayıp kullanmak üzere cebine koydu. Paltoyu çıkardıktan sonra, koltukları kabara kabara şöyle bir süzdü, iki eliyle tutarak oldukça ustalıklı bir hareketle Akakiy Akakiyeviç'in omuzlama attı; eliyle birkaç kez aşağı çekti, sonra aşağıya dek düğmelemeden üzerine çulladı. Akakiy Akakiyeviç, yaşlı olduğu için kollarını da giymek istemişti. Petroviç buna da yardım etti. Kollarına da diyecek yoktu doğrusu; palto tıpatıp uymuştu. Petroviç, bir ara sokakta tabelasız çalıştığı için paltoyu bu denli ucuza diktiğini sırası gelmişken söylemek fırsatını kaçılmadı; öyle ya, örneğin Nevski Caddesi'nde yalnızca işçilik için yetmiş beş ruble isterlerdi. Akakiy Akakiyeviç, bu konuda tartışmak istemedi, Petroviç'in ağzında gevelemekten hoşlandığı o büyük paralardan ürkerdi. Borcunu ödeyip teşekkür etti, yeni paltosuyla bakanlığa doğru yollandı. Arkasından Petroviç de çıktı, sokakta durup ona uzun uzun baktı, soma dar sokaktan, kestirme caddeye geçti, paltosuna öbür yandan da, yani doğrudan doğruya önden bakmak için yana çekildi. Akakiy Akakiyeviç, bu sırada büyük bir sevinç içinde yüzerek yürüyordu. Her dakika, her an sırtında yeni bir palto olduğunu düşünüyordu; hoşnutluğundan birkaç kez de gülümsedi. Gerçekten paltonun iki iyi yanı vardı; hem sıcak tutuyordu, hem güzeldi. Yolu nasıl yürüdüğünü anlayamadan, kendisini bakanlıkta buldu. Paltosunu aşağıda çıkardı, her yanını süzdü, ayrıca dikkat etmesini söyleyerek kapıcıya uzattı. Nasıl oldu, bilmiyoruz, bakanlıkta Akakiy Akakiyeviç'in yeni bir paltosu olduğunu, çulunun ortadan yittiğini bir anda öğrenmeyen kalmamıştı. Arkadaşları, Akakiy Akakiyeviç'in yeni paltosunu görmek için hep birden askılığa koşuştular; kendisini selâmlayıp kutlamaya başladılar. Akakiy Akakiyeviç, ilk önce gülümsedi, sonra sıkılmaya başladı. Çevresini saranlar, yeni paltosunu ıslatmak için bir şölen vermesi gerektiğini söylüyorlardı; hiç olmazsa bir akşam yemeği vermeliydi. Akakiy Akakiyeviç, bunu işitince şaşırdı, nasıl karşılık vereceğini kestiremiyordu. Aradan birkaç dakika daha geçti, yüzü kıpkırmızı kesilmişti. Büyük bir saflıkla, 'Bu, yeni bir şey değil ki, eski paltodan başka bir şey değil ki,' diye arkadaşlarını kandırmaya çalışıyordu. Sonunda memurlardan biri, hem de bir şube müdür yardımcısı, sanırım pek burnu büyük olmadığını,

kendisinden aşağı olanlarla düşüp kalkabileceğini göstermek için olacak ki, "Peki, peki," dedi, "Akakiy Akakiyeviç yerine bu akşam ben sizi çaya çağırıyorum, hem raslantıya bakın, bugün benim doğum günüm." Bunun üzerine memurlar şube müdür yardımcısını alkışladılar, öneriyi candan kabul ettiler. Akakiy Akakiyeviç, mırın kırın etmek istediyse de, bunun yakışık almayacağı, ayıp olacağı söylenince kabul etmek zorunda kaldı. Akşam üstü yeni paltosuyla biraz dolaşmak fırsatı çıkacağını düşününce sevinç bile duydu. O gün, sabahtan akşama dek, Akakiy Akakiyeviç için gerçekten bir bayram günü oldu. Evine pek mutlu bir insanın gönül rahatlığıyla döndü, paltosunu çıkardı; kumaşına, astarına, kendisinden geçercesine baktıktan sonra, duvara dikkatle astı. Soma ikisini yan yana görmek için eski paltosunu çıkarıp baktı, güleceği geliyordu; arada ne büyük ayrım vardı yarabbi, ne büyük ayrım! Yemekte de eski paltosunun durumu gözünün önüne geldikçe uzun uzun gülümsemekten kendini alamıyordu. Neşeli neşeli yemeğini yedi, yemekten soma hiç yazı yazmadı. Hava kararıncaya dek yatağına uzanıp yattı. Soma zaman yitirmeden giyindi, paltosunu omzuna alıp sokağa çıktı.

Çağrıyı yapan memurun nerede oturduğunu, ne yazık ki söyleyemeyeceğiz. Belleğimiz bizi sık sık aldatmaya başladı. Hem Petersburg'da sokaklar, evler birbirine öyle girmiş, öyle karışmıştır ki, bunların içinden kolayca çıkıp birini doğru olarak bulamayız. Yalnızca bilinen şuydu: Memur, kentin en iyi yerinde, Akakiy Akakiyeviç' e pek yakın olmayan bir yerde oturuyordu. Akakiy Akakiyeviç'in önce boş, ıssız, yan karanlık sokaklardan geçmesi gerekiyordu, ama memurun evine yaklaştıkça sokaklar daha canlı, daha kalabalık, daha ışıklı olmaya, yaya yürüyenler daha çok görünmeye başladı. Arada bir şık kadınlarla samur kürklü erkekler göze çarpıyordu. Köylü kılıklı adamlann kullandığı yaldızlı çivilerle süslü tahta çerçeveli kızaklara daha az raslanıyor, tersine, üzerlerine ayı postları serilmiş, p m l p m l kızaklan süren koyu kadife şapkalı babacan heriflerle, tekerlekleri karda gıcırdayan, arabacı yerleri süslü püslü arabalar daha sık görülüyordu. Akakiy Akakiyeviç, bütün bunlara hiç görmediği şeylermiş gibi bakıyordu. Birkaç yıldan beri akşam üstleri hiç sokağa çıkmamıştı. Bir dükkânın ışıklı camekânı önünde durdu, bir tabloya merakla bakmaya başladı; tabloda güzel bir kadın, ayakkabısını çıkanyor, böylece hiç de çirkin olmayan bacağım baştan aşağı gösteriyordu; kadının arkasında da favorili, çenesinde İspanyol biçimi güzel, ince bir

sakalı olan bir adam, bitişik odanın kapısından bakıyordu. Akakiy Akakiyeviç, başını salladı, gülümsedi, soma yürümesini sürdürdü. Niçin gülümsemişti? İyice bilinmeyen, ama her insanda yine de için için varlığım duyman bir şeye rasladığı için mi? Yoksa birçok memur gibi şöyle mi düşünmüştü: "Şu Fransızlar da yok mu ya! Ne demeli, bir şeyi, hani istemeye görsünler..." Belki bunları da düşünmüş değildi. Bir insanın içine girip de nesi var, nesi yok her şeyini bilemeyiz ya!

En sonunda şube müdür yardımcısının oturduğu daireye girdi. Müdür yardımcısı, gösterişli bir yaşam sürüyordu. İkinci katta otururdu, ama evinin merdiveninde lamba yanardı. Hole girince Akakiy Akakiyeviç yerde bir sürü lastik gördü. Bunlardan başka tam ortada kaynayan, buram buram buğu tüten bir semaver duruyordu. Duvarlarda paltolar, muşambalar asılıydı. Bunlardan kimilerinin yakası kürklü, kimileri de kadifeydi. Duvarın ardından gürültüler, konuşmalar geliyordu. Henüz bitirilmiş bardaklardan, süt güğümünden, peksimet sepetinden anlaşılıyordu ki, memurlar toplanalı epey olmuştu, ilk çaylarım bile içmişlerdi. Akakiy Akakiyeviç, paltosunu elceğiziyle astıktan sonra içeri girdi, o anda gözüne mumlar, memurlar, pipolar, iskambil masaları göründü. Her yandan kulağına kesik kesik konuşmalar, yer değiştiren sandalyelerin gıcırtıları, karma karışık geliyordu. Odanın ortasında nasıl davranacağına karar vermeye çalışarak aptal aptal durakladı. Ama onu görmüşlerdi. Kendisini bağnşlarla, çağnşlarla selamladılar, sonra paltoyu yeniden görmek için sofaya koştular. Akakiy Akakiyeviç epey kızanp bozardı, ama ne de olsa saf bir insandı, herkesin paltosunu beğenip övdüğünü görünce hoşnut olmaması elinde miydi? En sonunda onu da, paltosunu da bir yana bıraktılar; her zamanki gibi vist için ayrılan masalara çekildiler. Bu gürültü patırdı, bu masalar Akakiy Akakiyeviç'in tuhafına gidiyordu. Ellerini, ayaklarım, vücudunu nasıl tutacağını bilemiyordu; sonunda oynayanların yanına oturdu, iskambil kâğıtlarına, bir ona, bir buna baktı. Bir süre sonra esnemeye, canı sıkılmaya başladı. Hem onun yatma saati çoktan gelmişti. Ev sahibiyle vedalaşmaya gitti. Ama bırakmadılar, yeni palto onuruna ille şampanya içmeli, diye tutturdular. Bir saat soma yemeğe oturuldu. Yemekte, vinegert, dana sövüşü, börek, pasta, şampanya vardı. Akakiy Akakiyeviç'e zorla iki bardak içirdiler. İçtikten sonra odada her şeyi pembe görmeye başlamıştı, ama yine de gecenin on ikisi olduğu, evine çoktan dönmesi gerektiği asla aklından çıkmıyordu. Belki alıkoymaya çalışır diye

ev sahibine bile görünmeden yavaşça odadan çıktı. Sofada paltosunun yerde yattığını içi sızlayarak gördü. Alıp silkti, tozlarını temizledi, omuzuna aldı, sokağa indi.

Sokakta hâlâ ışıklar vardı. Küçük bakkal dükkânları, hizmetçilerin, uşakların bu değişmez kulüpleri hâlâ açıktı. Kapalı olanlar da kapı aralıklarından uzun bir ışık çizgisi gösteriyor, böylece kendilerinin de bu saatte bile toplantıdan yoksun olmadıklarını anlatmış oluyorlardı. Orada belki de birtakım hizmetçiler, uşaklar, daha 'muhabbetlerini' bitirmemişlerdi, böylece nerede kaldıklarını bilmeyen efendilerini merakta bırakmış oluyorlardı. Akakiy Akakiyeviç, durumundan hoşnut; yürüyordu. Bilmem nasıl oldu, bir ara, yanından yıldırım gibi gelip geçen, vücudunun her yanı oynak bir bayanın arkasından bile koşmuştu. Ama hemen durdu, her zamanki gibi yavaş adımlarla yürümeye başladı; ne vardı, birdenbire koşacak diye kendi kendine şaşmıştı, eski durumuna döndü. Biraz soma karşısına, gece değil, gündüz bile iç kapayıcı olan ıssız sokaklar çıktı. Bu saatte sokaklar, büsbütün ıssız, içine kapanmış görünüyordu. Fenerler daha seyrekleşti, sanırım bu sokaklara daha az yağ veriliyordu. Sonra ahşap evler, çitler başladı. Ortalıkta in cin yoktu. Yalnızca sokaklardaki karlar parlıyordu. Uykuya dalan basık kulübeler, kapalı pancurlanyla hüzünlü hüzünlü, kara kara düşünüyorlardı. Sokağın öbür yanında, güçlükle seçilebilen evlerin, korkunç bir çölü andıran koca alanla birleştiği yere yaklaştı.

Ta uzakta, dünyanın öbür ucundaymış gibi görünen polis barakasının ışığı yanıyordu. Akakiy Akakiyeviç'in, burada neşesi iyice kaçtı. Yenemediği bir korkuyla alana ayak bastı, içinde hiç de hayra alamet olmayan bir ürperti vardı. Çevresine bakındı; bir deniz ortasında gibiydi. 'İyisi mi, bakmayayım,' diye düşündü, gözlerini kapayarak yürüdü. Alanın öbür ucuna gelip gelmediğini anlamak için gözlerini açınca, karşısında, burnunun ta dibinde, birtakım koca bıyıklı adamların durduğunu gördü; bunların ne biçim adamlar olduğu seçilemiyordu. Gözleri karardı. Yüreği küt küt atıyordu. Bu adamlardan biri onu sırtından tutarak, gür bir sesle, "Bu palto benim yahu!" diye bağırdı. Akakiy Akakiyeviç'in tam, 'Can kurtaran yok mu!' diye bağıracağı bir sırada, bir başkası, bir memur kafası kadar büyük olan yumruğunu, yandan ağzına doğru uzatarak, "Hele bir sesini çıkar da görürsün gününü!" dedi. Akakiy Akakiyeviç, yalnızca sırtından paltosunu aldıklarını biliyordu, arkasına bir tekme yiyerek karın

içine yuvarlanmıştı, birkaç dakika bir şey duymadı. Sonra kendisine gelip ayağa kalktı, yanında kimsecikler yoktu, yalnızca kaputsuz olduğunu, üşüdüğünü duyuyordu, bağırmaya başladı, sesinin alanın öbür ucuna bile ulaşamayacak denli zayıf çıktığını anlıyordu. Ama umarsızlık içinde, gene boyuna bağırarak alandaki polis noktasına doğru koştu. Noktanın yanında bir polis, mızrağına dayanmış duruyor, bu adamın ne diye uzaktan koşa koşa, bağırarak geldiğini anlamak istiyormuş gibi merakla bakıyordu.

Akakiy Akakiyeviç, onun yanma varınca:

Sen uyuyor musun, hiçbir şeye baktığın yok, bir insanı soyarlarken nasıl görmüyorsun? diye bağırdı.

Polis:

Vallahi bir şey görmedim, dedi; alanın ortasında iki kişi, önüne çıkıp seni durdurdular, ama olsa olsa arkadaşlarıdır, dedim. Burada boşu boşuna sövüp saymak para etmez, yarın sabah doğru gider, işi komisere anlatırsm: o, paltoyu kimin alıp kimin almadığını ortaya çikarır.

Akakiy Akakiyeviç, evine perişan döndü. Yanlarındaki, ensesindeki bir tutam saç, büsbütün dağılmıştı. Göğsü, yan böğürleri, pantolonu kar içindeydi. Kapı sert sert vurulunca, ev sahibi yaşlı kadın, yatağından fırladı. Telaşla terliğinin yalnızca bir tekini ayağına geçirebildi, namuslu bir kadın olduğu için bir eliyle göğsünü, gömleğini tutarak kapıyı açmaya koştu. Kapıyı açtıktan sonra Akakiy Akakiyeviç'in durumunu görünce bir irkildi. İşi anlayınca da ellerini çırparak dedi ki, "Doğruca komisere gitmelisin. Çünkü mahalle polisi söz verir, ama işi de sürüncemede bırakır. En iyisi gene komisere gitmektir. Aslında kendisi de onu tanır. Bir zamanlar, yanında aşçılık eden Finli kadın Arma, şimdi komiserin evinde dadılık ediyor, hem kendisi de komiseri, evin önünden arabayla geçerken görmüştü, her pazar kiliseye gider, ama gene de herkese güler yüzle bakar." Bütün bunlardan anlaşıldığına göre başkomiser, gerçekten iyi bir adam olsa gerekti. Akakiy Akakiyeviç, kadının bu öğüdünü dinledikten sonra, düşünceli düşünceli odasına doğru yürüdü. Geceyi nasıl geçirdi, bunu düşünmeyi, kendilerini onun yerine koyabilenlere bırakıyorum. Sabahleyin erkenden komisere gitti, uyuduğunu söylediler. Saat onda gitti, yine uyuduğunu söylediler. On birde gitti. 'Bay komiser, şimdi çıktı,' dediler. Yemek zamanında yeniden gitti, yazmanlar bırakmak istemediler.

Niçin, neden geldiğini kesinlikle öğrenmek istiyorlardı. Akakiy Akakiyeviç, yaşamında ilk olarak bütün gücünü toplayıp özyapısmm gücünü göstermek istedi. Sözü kısa keserek, "Komiserin kendisini görmeliyim," dedi. Bakanlıktan resmî bir işle geliyordu, bir şikâyet etti mi, görürlerdi günlerini soma. Yazmanlar buna karşı bir şey söylemeyi göze alamadılar. Biri gidip komisere bildirdi. Komiser, bu aşırdan palto öyküsünü tuhaf karşıladı. Asıl işe bakacak yerde Akakiy Akakiyeviç'e, birtakım cehennem sorulan sormaya başladı. Evine niçin böyle geç dönüyormuş, sakın uygunsuz bir yerde takılıp kalmış olmasmmış. Öyle ki, Akakiy Akakiyeviç, adamakıllı bozuldu. Palto işinin sağlama bağlanıp bağlanmadığım anlamadan kendini dışan dar attı.

Yaşamında ilk olarak, bütün gün daireye uğramadı. Ertesi gün, solmuş, daha da acıklı bir durum almış olan eski paltosuyla işe gitti. Birkaç memur, çalman palto dolayısıyla onunla alay etmek fırsatını kaçılmadılar, ama çoğu durumuna acıdı. Hemen aralannda para toplamaya karar verdiler. Yalnızca toplanan para, pek az bir şeydi. Çünkü müdürün portresiyle, şube müdürünün önerisi üzerine, arkadaşı olan bir yazann kitabı için memurlardan daha önce de para kesiliyordu, bu yüzden toplanan para önemsizdi. Arkadaşlanndan biri acıyarak, adamcağıza hiç olmazsa iyi bir öğütle yardım etmeyi düşündü. Mahalle polisine gidip de ne yapacak, şeflerinin gözüne girmek için polis, belki paltoyu bulur, bulur ama Akakiy Akakiyeviç, yasal kanıtlarla kendisinin olduğunu kanıtlayamazsa, palto, gene poliste kalırdı. En iyisi bir büyük adama başvurmalıydı, bu büyük adam, kimlerle görüşmek gerekirse görüşür, ne yapar eder, işin yola girmesini sağlayabilirdi. Yapılacak şey yoktu. Akakiy Akakiyeviç, büyük adama gitmeye karar verdi. Bu büyük adamın görevi, hâlâ bilinemiyor. Şunu da söyleyelim ki, büyük adam, sonradan büyük olmuştu. Daha önce hiç de büyük değildi. Bugünkü konumu da, başkalarının yanında pek önemli sayılmaz. Ama ötekilerin gözünde önemsiz gibi görünen bir konum, her zaman, her yerde birtakım adamların gözünde önemli görünebilirdi. Kendisi de konumunun önemini, birtakım davranışlarla artırmaya çalışmaktan geri kalmazdı. Verdiği buyruğa göre, daireye geldiği zaman, küçük memurlar, kendisini ta merdiven başında karşılayacaktı, kimse kendisine doğrudan doğruya başvurmayacaktı; her iş, sıkı bir sıra güdülerek kendisine ulaşmalıydı; kayıt memuru yazmana, yazman düzelticiye ya da birine bildirmeli, iş, ancak bu dolambaçlı yoldan geçerek kendisine

gelmeliydi. Şu bizim mübarek Rusya'da, her insanda bir yansılama hastalığı vardır. Memur, ille müdürüme benzeyeyim, diye tutturur. Anlattıklarına göre, bir düzeltici parçası, bilmem nerede, küçük bir dairenin müdürü olunca, ilk iş olarak, kendisine bir kabul odası ayırtmış; kapıya sırmalı, kırmızı yakalı uşaklar dikmiş. Bunlar kapının tokmağım tutarlar, her gireni içeri alırlarmış. Oysa bu kabul odasına şöyle böyle bir yazı masası bile güç sığıyormuş. Büyük adamın yöntem ve alışkanlıkları gösterişli, ciddî, ama oldukça basitçeydi. Çalışma düzeni disipline dayanırdı, ikide bir 'Disiplin, disiplin, gene disiplin,' der dururdu. Sözünü bitirirken karşısındakinin yüzüne şöyle yüksekten bir bakardı. Hoş, böyle bakmasına da gerek yoktu ya. Çünkü daire makinesini işleten on memurunu adamakıllı yıldırmıştı. Onu uzaktan gördüler mi, memurlar, işi gücü bırakıp elpençe divan dururlar, müdürün geçmesini beklerlerdi. Yanındaki küçük memurlarla hep sert sert konuşurdu. Konuşması hemen hemen şu üç cümleyi geçmezdi: 'Bu ne cüret! Kiminle konuştuğunuzu biliyor musunuz? Karşınızda kim var, biliyor musunuz?' Ama neme gerek, gene de iyi bir adamdı; arkadaşlarına karşı iyi davranırdı, iyiliği severdi. Yalnızca general rütbesi onu büsbütün şaşırtmıştı. Ne oldum delisi olmuş, kendisini yitirmişti. Nasıl davranacağını bir türlü kestiremiyordu. Kendi dengiyle konuşurken, hiç de aptal olmayan, çok kibar bir adam gibi bile davranırdı. Ama ondan bir rütbe bile aşağı olanların arasında saçma bir adam olur, asık yüzlü durumu, insanda acıma duygusu uyandırırdı. Kendisi de, orada zamanını çok daha iyi geçirebileceğinin aynmmdaydı. Kimi zaman hoş bir konuşmaya, bir gruba katılmaya karşı içinde güçlü bir istek belirirdi. Ama bu, kendisine yaraşmayan bir davranış olmasın, senli benliliğe kaçmasın, sakm saygınlığını sarsmasın düşüncesi, onu birdenbire durdururdu.

Bu gibi düşünceler yüzünden her zaman bir köşede sessiz kalır, ancak arada bir tek heceli birtakım sesler çıkarırdı, bundan dolayı da, her yerde pek sıkıcı bir adam diye tanınmıştı. İşte Akakiy Akakiyeviç, böyle bir büyük adama başvurmuştu. Hem de kendisi için uygunsuz, ama büyük adam için pek elverişli bir zamanda. Büyük adam, o sırada çalışma odasındaydı. Yeni gelmiş, birkaç yıldır görmediği bir eski dostuyla, bir çocukluk arkadaşıyla neşeli neşeli konuşuyordu. Kendisine bir İskarpinoğlu'nun geldiğini haber verdiler. Birdenbire, sert bir sesle, "Kimmiş o?" dedi. "Memurun biri," karşılığını verdiler. Büyük adam, "Beklesin, şimdi sırası değil," dedi. Şunu da söyleyelim ki, büyük adam

düpedüz yalan söylüyordu. Vakti vardı, arkadaşıyla epey zamandan beri her şeyi konuşmuşlardı. Epey zamandan beri de konuşmaya sık sık ara veriyorlardı. Arada bir hafifçe birbirlerinin dizlerine vurup, "İşte böyle İvan Abramoviç; ya böyle demek Stepan Varlamoviç," demekten başka söz bulamıyorlardı. Ama büyük adam, gene de memurun beklemesini buyurdu. Böylece epey zaman önce hizmetten ayrılıp köyünde yaşayan arkadaşına, memurların kendisini nasıl uzun süre beklediğini göstermek istiyordu. Sonunda uzun uzun konuştuktan, daha doğrusu bol bol sustuktan, koltuklara rahat rahat yaslanıp purolarını tüttürdükten sonra, büyük adam, sanki birdenbire anımsamış gibi, kapının önünde elindeki evrakla bekleyen yazmanına, "Orada bir memur bekliyor sanırım," dedi, "Söyleyin, gelebilir." İskarpinoğlu'nun gösterişsiz görünümünü, eski püskü üniformasını görünce, general rütbesini, bugünkü konumunu almadan bir hafta önce, ayna karşısında tek başına konuştuğu o sert, o kesik sesiyle, "Ne istiyorsunuz?" dedi. Akakiy Akakiyeviç, hemen o gerekli olan çekingenliğini takınmış, oldukça da şaşırmıştı. Elinden geldiği, dilinin döndüğünce, her zamandan daha çok 'şey, şey' diyerek anlattı: yepyeni bir paltosu varmış. Sırtından insafsızca almışlar. Kendisine ricaya gelmiş, emniyet müdürüyle ya da başka biriyle görüşüp etsin de paltosunu bulsunlar. Bu dilek, generale nedense pek garip göründü. Kesik sesiyle:

Bayım, siz yol yordam nedir bilmez misiniz? dedi. Ne diye bana geldiniz? İşler nasıl izlenir, bilmiyor musunuz? Bu iş için önce dilekçe verilecekti; dilekçe düzelticiye, düzelticiden şube müdürüne, şube müdüründen yazmanıma gidecek, yazman da bana verecekti.

Akakiy Akakiyeviç, baştan aşağı kan ter içinde kalmıştı; büsbütün kırılmak üzere olan cesaretini toplamaya çalıştı:

Ben, ekselans, şey, sizi rahatsız etmeye yeltendim, çünkü, yazmanlara, şey, pek güvenilmez de...

Büyük adam: .

Vay, bu ne cesaret! diye kükredi. Bu düşünceleri size kim aşıladı. Gençler arasında üstlerine, yüksek adamlara karşı böyle saygısızca duygular nasıl olup da yayılıyor?

Büyük adam, Akakiy Akakiyeviç'in elliyi aşkın olduğunu anlamamış olacaktı. Çünkü Akakiy Akakiyeviç'e ancak karşılaştırma yoluyla, yani 70 yaşma varan bir kimse yanında genç denebilirdi.

Kiminle konuştuğunuzu biliyor musunuz? Karşınızda kim var, biliyor musunuz? Anlıyor musunuz, size söylüyorum?

Bunları söylerken öyle tepinmeye başlamış, sesi de öyle yüksek, öyle güçlü bir tona çıkmıştı ki, Akakiy Akakiyeviç değil, kim olsa korkuya düşmekten kendini alamazdı. Akakiy Akakiyeviç, yıldırımla vurulmuşa döndü, sendeledi; vücudu baştan aşağı titremeye başladı, ayakta duramıyordu. Hademeler yetişip kendini tutmasalardı, kesinlikle yere düşecekti; onu kıpırtısız olarak dışarı çıkardılar. Büyük adamsa sözlerinin umduğundan çok etkili, bir insanı bayıltacak güçte olduğunu düşünerek büsbütün kendisinden geçmişti. Bu işi nasıl karşıladığını anlamak için göz ucuyla arkadaşına baktı, sevinçle gördü ki, arkadaşı da pek tuhaf bir ruh durumu içindeydi, onun da biraz korkmaya başladığını hoşnutlukla gördü.

Akakiy Akakiyeviç, merdiveni nasıl indiğini, sokağa nasıl çıktığını anımsamıyor, elleri ayakları tutmuyordu. Hiçbir zaman bir generalden böyle bir papara yememişti, hem de yabancı bir generalden. Sokaklarda rüzgâr esiyordu. Akakiy Akakiyeviç, rüzgârda ağzı açık, kaldırımlardan ine çıka yürüyordu. Rüzgâr, -Petersburg'da böyledir her yandan, her sokak başından, üzerine doğru esiyordu. Bir an, boğazına bir şey tıkanır gibi oldu. Bir söz söylemeye gücü yoktu, kendisini eve dar attı. Her yanı şişmişti, yatağa düştü. İşte kimi zaman gerekli paylamalar, böyle etkili oluyor. Ertesi gün ateşi yükseldi. Hastalık, Petersburg ikliminin cömert yardımıyla, beklendiğinden daha da çabuk ilerledi. Doktor, gelip nabzını saydıktan sonra, yakı salık vermekten başka umar göremedi. O da, hasta hekimliğin yüksek yardımından yoksun kalmasın diye. Ayrıca da ekledi: "Bir buçuk gün ya yaşar, ya yaşamaz, sonra tahtalı köyü boylayacaktır. Siz de hanımcığım, zaman yitirmeden, onun için bir çam tabut ısmarlayın. Çünkü, meşe tabut ona göre pahalıcadır!" Akakiy Akakiyeviç, bu şom ağızlının söylediklerini işitti mi? İşittiyse bu sözler üzerinde güçlü bir etki yaptı mı? O anda üzünçle dolu yaşamının acısını duydu mu? Bilmiyoruz. Çünkü bu sırada Akakiy Akakiyeviç, boyuna sayıklıyor, ateşler içinde yanıyordu. Gözleri önünden boyuna birbirinden acayip şeyler geçiyordu. Gözlerinin önüne Petroviç geliyor, ona, içinde hırsızları yakalayacak bir tuzak bulunan

bir palto ısmarlıyordu. Yatağının altına boyuna hırsızlar giriyordu. Akakiy Akakiyeviç, battaniye altından tutup hırsızlan çıkarması için durmadan ev sahibi kadını çağınyor, gözünün önünde niçin eski paltosunun asılı durduğunu soruyor, yeni bir paltosu olduğunu söylüyordu. Kendisini generalin karşısında sanıyor, o gerekli paylamayı işitiyor, "Bağışlayın, suç bende ekselans," diyordu. Bir ara öyle sunturlu sövgüler savurmaya başladı ki, ev sahibi yaşlı kadın, ondan hiç böyle şeyler işitmediği, hem de bu sözler ekselans sözünün hemen ardından geldiği için, boyuna istavroz çıkarmaya başladı. Sonra öyle sözler, öyle saçma sapan şeyler söylüyordu ki, hiçbir şey anlaşılmıyordu. Yalnızca bu karmakarışık sözler, dönüp dolaşıp palto üzerine geliyordu. Sonunda zavallı Akakiy Akakiyeviç, yaşama gözlerini kapadı. Odasını da, eşyasını da mühürlemediler. Bir kez, mirasçısı yoktu. Aslında kalan mirası da varla yok arasıydı: bir deste kaz tüyü, bir paket başlıklı beyaz kâğıt, üç çift çorap, pantolonundan düşmüş iki üç düğme, bir de okurun bildiği palto... Bütün bunlar kimlere kaldı, Tanrı bilir. Açıkça söyleyelim ki, öyküyü anlatan da bu işle ilgilenmemişti. Akakiy Akakiyeviç'i gömdüler. Petersburg, onsuz kaldı. Sanki bu kentte hiç yaşamamıştı. Kimsenin koruyup gözetmediği, yakını saymadığı, yabancı bir sineği bile iğneleyip mikroskopla incelemeyi savsaklamayan bir doğa bilgininin bile ilgilenmediği bir varlık, yitip gitmişti; bu varlık, daire alaylarına sabırla katlanmış, hiçbir olağanüstü iş görmeden dünyadan göçüp gitmişti. Yalnızca ona, son günlerine doğru da olsa, zavallı yaşamını biraz olsun canlandıran palto biçiminde nurlu bir konuk gelmişti. Ama bu dünyanın güçlü insanları üzerine yıkım nasıl çökerse, onun üzerine de, önüne geçilmez bir biçimde çöktü. Ölümünden birkaç gün sonra, bakanlıktan evine gelen odacı, şu buyruğu getirdi: 'Müdür istiyor, hemen gelmeli'. Hademe ister istemez boş döndü. Karşılık olarak da artık gelemeyeceğini söyledi. "Niçin?" diye sordular? "Ee, öldü de ondan. Gömüleli dört gün oluyor." Böylece Akakiy Akakiyeviç'in ölümü, bakanlıkta da öğrenildi. Ertesi gün yerine çok daha uzun boylu, ama harfleri dik değil de yatık yazan birisi geldi.

Akakiy Akakiyeviç için söyleyeceğimiz sözlerin burada bitmeyeceği kimin aklına gelirdi? Kimin aklına gelirdi ki, sanki hiç göze çarpmayan varlığına bir ödül olsun diye, ölümünden sonra birkaç gün daha çok gürültülü bir yaşam sürmesi onun almyazısı olacaktı? Neyleyelim ki, böyle oldu. Şimdi zavallı öykümüz, birden akla sığmayan bir yön alıyor, öylece

de sona eriyor. Petersburg'da birdenbire bir söylenti dolaşmaya başladı: Kalikin Köprüsü'nde, daha da uzaklarda geceleri, çalman paltosunu arayan memur kılıklı bir hayalet görülmeye başlamıştı. Bu hayalet, çalman paltosuna karşılık, konumuna, adına sanma bakmadan, rasgeldiği insanın omuzundan, ne biçim olursa olsun, paltosunu çıkarıp alıyor, kedi kürklü, samur kürklü, pamuklu olsun, tilki, ayı kürklü olsun, tek sözcükle insanların kendi derilerini örtmek için kullandıkları her türlü, deriler ve kürklerle kaplı şey onun için kabul edilebilirdi. Bakanlık memurlarından biri ölüyü gözleriyle görmüş, Akakiy Akakiyeviç olduğunu kaşla göz arasında tanımıştı: ama birdenbire öyle bir korkuya kapılmış ki, var gücünü bacaklarına vererek kaçmaya başlamış, bunun için ölüyü adamakıllı seçememiş, yalnızca uzaktan parmağını sallayarak kendisini korkuttuğunun ayrımına varmıştı. Her yandan yakınmalar yağmaya başladı, yalnızca düzelticilerin olsa neyse, ama müdürlerin bile sık sık paltoları aşınldığı için, sırtlan, omuzlan üşüyor diye yakınmalar geliyordu. Polislere, hayaleti ölü ya da diri yakalayıp getirmeleri, başkalanna ibret olsun diye iyi bir cezalandırmalan buyuruldu, ki bu buyruk az kalsın başarıyla yerine getirilecekti. Kirüşkin Sokağı'nda, bilmem hangi mahallenin bekçisi, bir zamanlar flüt çalan eski bir çalgıcının sırtından zerdeva kürkünü çıkanrken ölüyü suç üstü yakalamış, hemen yakasına yapışmıştı. Sonra sesi çıktığmca bağırarak iki arkadaşını çağırmış, onlara ölüyü tutmalanm söylemişti. Kendisi de tütün tabakasını çıkanp donmuş olan burnunu biraz olsun ısıtmak için elini çizmesine attı. Ama tütün öyle bir türdendi ki, kokusuna ölü bile dayanamazdı. Polis, eliyle burnunun sağ deliğini kapattı, sol deliğinden ancak yanm avuç çekmiş çekmemişti ki, hayalet aksırmaya başladı; öyle aksırdı ki, üçünün de yüzleri baştan aşağı ıslandı. Polisler gözlerini uğuştura dursunlar, hayalet yitip gitmişti. Şaşırdılar. Hayaletin gerçekten ellerine geçtiğine bile inanacaklan gelmiyordu. Bundan sonra nokta bekleyen polisler, ölüden öyle korkmaya başladılar ki, canlılan bile yakalamaktan çekiniyorlar, yalnızca uzaktan, "Hey bana baksana, yoluna git hele!" diye bağırmakla yetiniyorlardı. Ölü memursa tabansız insanlara oldukça korku vererek Kalikin Köprüsü'nün beri yakasında da görünmeye başladı.

Ama biz, o büyük adamı bıraktık. Oysa o, yüzde yüz gerçek olan öykümüzün tuttuğu bu olağanüstü yolun asıl sorumlusu sayılabilir. İlk önce hakkını yemiş olmamak için söyleyelim ki, büyük adam, iyice haşladığı

zavallı Akakiy Akakiyeviç'e biraz acımıştı. Acıma, ona hiç de yabancı bir duygu değildi. Zaman zaman yüreğinde birçok iyi kıpırdanış duyardı; ama konumu, zaman zaman, bunların ortaya çıkmasına engel oluyordu. Daha çalışma odasından arkadaşı çıkar çıkmaz, Akakiy Akakiyeviç'i düşündü. Görev sırasında paylamasına dayanamayan zavallı memur, o günden sonra da sık sık gözlerinin önüne geliyordu. Akakiy Akakiyeviç'i düşüne düşüne öyle bir kaygıya düştü ki, bir hafta sonra, nasıl olduğunu, yitik palto işinde kendisine yardım edip edemeyeceğini anlamak için ona bir memur göndermeye bile karar verdi. Akakiy Akakiyeviç'in ateşler içinde yana yana, kısa bir zamanda öldüğünü haber alınca şaşırmış, vicdan azabı duymuş, bütün gün içi sıkılmıştı. Akşam olunca, bu rahatsız edici duyguyu biraz unutmak, biraz vakit geçirmek için bir arkadaşına gitmiş, orada oldukça büyük bir topluluğa raslamıştı. İşin iyi yanı da, orada hemen herkes aynı rütbede olduğu için kendisini özgür duyumsadı. Açılmaya başladı, hoş konuşan, nazik bir adam oldu. Kısacası, vaktini çok güzel geçirdi.

Akşam yemeğinde bir iki bardak şarap içti. Bilirsiniz ya, bu, insanın neşesini hiç de kötü etkileyen bir şey değildir. Şampanya, kendisine birtakım garip düşünceler verdi: Evine değil, sanırım Alman soyundan olan, dostça duygularla bağlı olduğu Karolina İvanovna adlı bir bayana gidecekti. Şunu da unutmayalım ki, büyük adam, artık pek genç sayılmazdı. İyi bir baba, saygıdeğer bir aile başkanıydı. Birisi dairede çalışan iki oğlu vardı. Bir de eğri ama sevimli burunlu, her gün, 'Bonjour papa' diyerek elini öpmeye gelen on altı yaşında çok hoş, güzelce bir kızı vardı. Kansı hâlâ taze, hiç de çirkin sayılmayan bir kadındı. İlk önce öptürmek için elini uzatır, sonra da avucunu çevirerek kendi elini öperdi. Ama büyük adam, ev yaşamının rahatlıklarından tümüyle hoşnut olmakla birlikte, kentin öbür yakasındaki bir bayanla dostça düşüp kalkmayı da görgü kurallarına uygun buluyordu. Dostu, karısından daha genç, daha hoş bir kadın da değildi. Ama bu olağan şeyler üzerine yargıya varmak doğru olmaz. Büyük adam, merdivenden inip kızağına bindi, arabacıya: "Karolina İvanovna'ya," dedi. Sıcacık kürküne kelli felli bir edayla sarınarak, Rus insanı için daha güzeli düşünülemeyen bir tutum takındı: Yani hiçbir şey düşünmüyordu, birbirinden daha çekici düşünceler, arkalarından koşma zahmetini vermeden, kendiliğinden geliyorlardı. Neşeli neşeli geçirdiği akşamın hoş yönlerini, o küçük topluluğu güldüren bütün nüktelerini, bunların çoğunu kendi kendisine hafif sesle yineliyor, gene ilk söylediği zamanki gibi

güldürücü buluyor; yeniden, içinden gelerek gülüyordu. Ama arada sırada hızını artıran sert bir rüzgâr, ona engel oluyordu. Birdenbire, nerden, niçin kopup geldiği bilinmeyen bu rüzgâr, yüzünü sanki ustura gibi kesiyor, yüzüne kar taneleri serpiyor, paltosunun yakasını yelken gibi savuruyordu, ya da birdenbire, güçlü bir itişle yakayı kafasına fırlatıyor, büyük adam da başını çıkarmak için akla karayı seçiyordu. Birdenbire birisinin güçlü bir biçimde yakasına yapıştığını duyumsadı; arkasına bakınca kısa boylu, yıpranmış üniformalı bir adam gördü, büyük bir korkuyla bu adamın Akakiy Akakiyeviç olduğunu anladı. Memurun yüzü kar gibi apaktı, tıpkı bir ölü gibi bakıyordu. Ama büyük adamın korkusu büsbütün arttı. Hayalet, ağzını çarpıtıyordu. Ürkütücü bir mezar korkusu saçarak şu sözleri söyledi: "Sonunda, şey, seni... yakana yapıştım! İşte senin palton gerekli bana.... Benimkiyle hiç uğraşmadın. Üstelik de beni haşladın. Şimdi çıkar bakalım paltonu!" Neredeyse, zavallı büyük adamın yüreği duruverecekti. Dairede, genellikle kendisinden aşağı rütbedeki insanlar yanmda çok güçlü bir istenç gösteriyor, herkes, erkek yüzüne, boyuna boşuna bakınca, "E, yaman adam doğrusu!" diyordu, ama şu anda, pehlivan yapılı görünen insanların çoğu gibi öyle bir korktu ki, az kalsın düşüp bayılacaktı. Omuzundan ivedilikle kürkünü çıkardı. Sesi çıktığmca haykırarak, "Eve," dedi, "Son hızla!" Arabacı, her zaman nazik anlarda daha güçlü kanıtlarla işittiği bu sesi duyunca, ne olur ne olmaz diyerek omuzlarını kaldırdı, başını eğdi, kamçısını şaklattı, araba ok gibi yerinden fırladı. Büyük adam, beş altı dakikada evinin kapısına gelmişti. Solgun, korku içinde, paltosuz, kürksüz, Karolina İvanovna'ya gidecek yerde evine gelmişti. Odasına güçlükle çıktı. Çok rahatsız bir gece geçirdi. Ertesi sabah kahvaltı ederken kızı, "Bugün çok solgunsun baba," dedi. Ama babası boyuna susuyor, kimseye başına gelenleri, nereye gittiğini, nereye gitmek istediğini anlatmıyordu. Bu olay onu çok değiştirdi. "Bu ne cüret! Kiminle konuştuğunuzu biliyor musunuz? Karşınızda kim var biliyor musunuz?" sözlerini bile daha az kullanmaya başlamıştı. Bunları söylese bile, karşısındakini dinlemeden önce değil, işin ne olduğunu anladıktan sonra söylerdi. En çok dikkati çeken bir nokta da, ölü memurun bir daha görülmemesiydi. Generalin paltosu kendisine sanırım tıpatıp gelmişti. Hiç olmazsa o günden sonra hiçbir paltonun alındığı bir daha işitilmedi. Ama birçok işgüzar, bu gibi şeyleri iş edinen adam, bir türlü rahat etmek istemiyorlardı. Kentin uzak yerlerinde hâlâ ölü memurun görüldüğünü söyleyip duruyorlardı. Gerçekten Kolomenli bir polis, hayaleti bir evden çıkarken gözleriyle görmüştü. Ama kendisi pek zayıf olduğu (bir

gün bir evden çıkan bir domuz yavrusu onu devirmişti, çevresini saran arabacılar da katıla katıla gülmüşlerdi. Hoş, o da bunun acısını çıkarmakta gecikmedi. Her birinden tütün için onar kapik aldı) pek zayıf olduğu için ölüyü durdurmaya kalkışmamış, yalnızca peşi sıra gitmişti. Sonunda hayalet, birdenbire arkasına dönüp baktı, durdu; "Ne istiyorsun?" diye sordu. Bu sözleri söylerken canlılarda bile bulunmayan öyle bir yumruk kaldırdı ki, polis: "Hiiç!" dedi, gerisin geri döndü.

Ama bu görülen hayalet, çok daha uzun boyluydu, kaytan bıyıklan vardı; Obuhov Köprüsü'ne doğru yürüyerek gecenin karanlığı içinde yitip gitti.

---

[1] Eski dilde "yazıcı": Eskiden devlet dairelerinde ve iş yerlerinde, yazılan temize çeken görevli.